

REVIXIT: FERIERAT, ET INVENTUS EST. ET COEPERUNT EPULARI. — « Mortuus, » per culpam prodigalitatis et luxurie; « revixit, » per gratiam penitentiae. Epulum hoc, ut dixi, non aliud significat quam ingens gaudium Dei et angelorum de peccatore converso. Homines enim caecales sua gaudia ponunt in epulis; ecclesies enim delicias ignorant, quia eas nunquam gustarunt.

23. ERAT AUTEM FILIUS EIUS SENIOR IN AGRO: ET CUM VENIRET, ET APPROPINQUARET DOMUI, AUDIUIT SYMPHONIAM ET CHORUM;

26. ET VOCAVIT UNUM DE SERVIS, ET INTERROGAVIT QUID HEC ESSENT.

27. ISQUE DIXIT ILLI: FRATER TUUS VENIT, ET OCCIDIT PATER TUUS VITULUM SAGINATUM, QUIA SALVEM ILLUM RECEPIT.

28. INDIGNATUS EST AUTEM, ET NOLEBAT INTROIRE. PATER ERGO ILLIUS EGRESSUS, COEPIIT ROGARE ILLUM. — Indignatio haec et murmur senioris filii, id est iustorum, emblema est parabolae, ut ostendatur aequitas huius gaudii Dei et angelorum de peccatore converso; sive quid murmurantibus de tanta penitentium gratia et gloria, iuste respondere possit Deus. « Ostendit siquidem huiusmodi indignatio, ait Euthymius, quod tantam demonstrat circa eos qui respiciunt gratiam et gaudium, ut ceteris invidiam movere possit. » Sic quoque Theophylactus, ac Titus, et S. Chrysostomus in *Catena*; nam aliqui ceetum est iustos non invadere peccatoribus penitentibus gratiam et gloriam, sed potius mire de ea gaudere et exultare. Simile ostendit Matthaeus, xx, 11, in murmur operariorum primo venturum ad vineam. Aut potius, indignatio haec et murmur senioris significat invidiam et murmur Phariseorum, qui se putabant iustos, et Christo obmurmurabant, quod peccatores reciperet et foveret. Haec enim tota parabola huius fuit occasio, aequae ac scopus, ut patet ex initio capituli. Ita S. Hieronymus, Jansenius et alii.

Pari modo significatur hic Judaeorum invidia et murmur contra Apostolos, qui Evangelium a Iudaeis incredulis transulere ad Gentiles. Ita S. Ambrosius: Iudaei, ait, Gentibus beneficium paterne benedictionis inviderunt. Et S. Augustinus, lib. II *Quaest. Evang.*, Quaest. XXXIII et seq.: Indignatur, ait, et nunc, et non vult intrare. Cum vero plenitudo Gentium introierit, egreditur pater, ut etiam omnis Israel salvus fiat. Ita et S. Hieronymus. « Senior, ait Ambrosius, dicitur, eo quod cito aliquis per invidiam consensescat. » Invidet enim senior fratri juniori, ut patet ex sequenti. Porro, invidia exedit et corrodit hominem, itaque facit ut cito senescat. Idem facit amor, sed altero ex capite, quia scilicet spiritus vitales dissipat et effundit. Unde proverbium: « Amantes repente senescunt; » et, ut ait Theodorus: « Amantes in diem senescunt. »

AUDIUIT SYMPHONIAM. — Arabicus, *concentum musicae*, hoc est, ut explicat S. Augustinus loco jam

sepe citato, audivit Apostolos Spiritu Sancto plenos, consonis vocibus Evangelium praedicantes: legit aliquem Prophetarum, et in eo quaerens quodammodo interrogat: Unde ista festa in Ecclesia celebrantur, in qua se esse non videt? S. Ambrosius vero: Audivit, inquit, plebis Christianae concordiam concinentis, et de peccatore salvato laetitiae suavitate resonantis: foris stat, eo quod malevolentia eum excludit. Et Glossa: Symphonia Ecclesiae, ait, est diversarum aetatum et virtutum concordia, indeque chorus, id est exultatio et quasi spirituale tripudium.

Tropologica: vide Salmeronem, loci VII, *tract.* 27 et 28. « Hoc convivium, ait S. Hieronymus, *epist.* 146, quotidie celebratur, quoties pater filium recipit, semper Christus credentibus immolatur. »

PATER ERGO ILLIUS EGRESSUS, COEPIIT ROGARE EUM. — Symbolice, notat Deum per Christum et Apostolos invitasse et rogasse Phariseos et Iudaeos Christo incredulos, ut in Christi Ecclesiam ingrederentur, ibique communi fidelium epulo et gaudio fruerentur; sed illi id facere noluerunt ex odio et invidia, tum Christi a se crucifixi, tum Gentilium in Christum credentium: idipsum autem faciunt in fine mundi convertendi ab Ebraea. Ita S. Augustinus. Mirare hic Dei bonitatem erga Iudaeos. « Quam benignus, ait S. Hieronymus, *epist.* 146, et clemens pater! rogat filium, ut laetitiae domus particeps fiat. »

29. AT ILLE RESPONDENS, DIXIT PATRI SUO: EGREGIUS TOT ANNIS SERVIO TIBI, ET NUNQUAM MANDATUM TUUM PRÆTERIVI, ET NUNQUAM DEDISTI MIHI HEDUM, UT CEM AMICIS MEIS EPULARER. — « Servio tibi; » Syrus addit, *servitutum*, nimirum serviebat Iudaei in oneribus legis in tot lustrationibus, oblationibus, victimis, caeremoniis, etc.

ET NUNQUAM MANDATUM TUUM PRÆTERIVI. — Responsum hoc notat mendacem arrogantiam et ingratitude Iudaeorum, qui sua opera legis iactabant et Dei beneficia plurima in se collata obliviscantur: mentiuntur enim se nunquam Dei mandatum præterisse, cum plurima præteriant, ac « quasi non sit præterite mandatum, saluti fratris invidere, » ait S. Hieronymus, *epist.* 146. Simili arrogantia Phariseus iustificatus seipsum, ac despiciit Publicanum, *Lucæ xvii, 11*. Ita S. Ambrosius. Verum tamen est Iudaeos non præterisse mandatum de uno Deo colendo, quia idola non coluerunt, sicuti Gentiles, uti explicat S. Augustinus, loco citato, et *Interlinearis*.

ET NUNQUAM DEDISTI MIHI HEDUM. — Hedum hunc symbolice varie explicant Patres. *Primo*, S. Hieronymus, *epist.* 146, *q. d.* Nullus sanguis Prophetae vel sacerdotis, a Romanorum imperio et iugo nos liberavit; et pro luxurioso filio, id est pro Gentibus, pro peccatoribus totius creaturae gloriosus sanguis effusus est. *Secundo*, Theophylactus: « Hedum, » ait, id est serpentem me peccatorem nunquam decrevisi mei causa

maciandum esse. *Tertio*, S. Augustinus, *q. d.* Nunquam te, o Christe, mihi ad refectonem dedisti, eo quod te hadum, id est peccatorem, et legis Moisaice pravariatorem aestimavi. *Quarto*, S. Ambrosius: Iudaeus, ait, hadum requisit, Christiane agnum: ideo illis Barabbas solvitur, nobis agnus (Christus) immolatur.

30. SED POSTQUAM FILIUS TUUS HIC, QUI DEVORAVIT SUBSTANTIAM SUAM (Graece *τὸ*, id est *tuam*; sic et Syrus: quam tu scilicet illi dedisti) CUM MERETRICIBUS, VENIT, OCCIDISTI ILLI VITULUM SAGINATUM. — Accusant Pharisei Deum et Christum de vitio acceptionis personarum, quod indignos dignis, puta Gentiles et peccatores Iudaeis et Phariseis, praeferat; sed falso: nam Gentiles et peccatores per fidem in Christum et penitentiam, faciebant se dignos Evangelio et gratia Christi; Pharisei vero per infidelitatem, superbiam et invidiam illa se faciebant indignos; unde illi a Christo electi, hi reprobatii sunt, *Matth.* xx, 16.

31. AT IPSE DIXIT: FILI, TU SEMPER MECUM ES, ET ONIA MEA TUA SUNT. — Arabicus, *omnia quae sunt mihi, sunt tibi*; in tua potestate sunt tibi mecum communia. « Omnia, » intellige legem, Prophetas, eloquia divina. Ait S. Hieronymus, Adde, veram unius Dei fidem et cultum, veram Ecclesiam omniaque ejus bona, etc., haec enim possidebat Israel, hisque ante Christum carebant Gentiles. Sensus est, *q. d.* Tu, in domo mea quasi filius, omnibus meis bonis mecum ad libitum uteris et fruis: non ergo invidere debes fratri tuo, nec agere ferre quod ego ex omnibus bonis mihi et tibi communibus, unum vitulum in gratiam fratris tui ex longinqua regione reversi occiderim, praesentim cum ad eundem te quoque invitaverim. Unde addit S. Ambrosius et *Interlinearis*: Omnia mea tua sunt, scilicet, si fratri tuo desinas

invidere. Nam, ut ait S. Augustinus, loco citato: « Cupiditas nihil sine angustia, nihil cum angustia charitas tenet: cum beatitudinem istam obtulerimus, nostra erunt ad vivendum superiora, nostra erunt ad convivendum aequalia, nostra erunt ad dominandum inferiora. » Causam dedit superius, dicens: « Sic enim a perfectis et purgatis, ac iam immortalibus filiis habentur omnia, ut sint et omnium singula, et omnia singulorum. » Hanc enim bonorum et gaudiorum omnium communicationem Beatis in caelo praestabit, tum perfectissimus amor mutuos et charitas, tum plena beatitudo et gloria.

32. EPULARI AUTEM ET GAUDERE OPERTEBAT, QUIA FRATER TUUS HIC MORTUUS ERAS, ET REVIXIT: FERIERAT, ET INVENTUS EST. — Justissima est ratio, *q. d.* Hic mihi filius, tibi frater est; super vitis diffuens, ideoque morti et gehennae addictus. Jam penitens Deo, gratiae, saluti et caelo restituitur: quare illi non invidere et obmurmurare, sed me aequae ac te cum tota familia epulari, congratulari et congaudere oportet. Jam Christus Phariseis parabolam hanc sibi applicandam relinquit. « Hic enim, ait Theophylactus, scopus parabola est, propter Phariseos obmurmurantes quod peccatores susciperet, docere quod, etiamsi iustissimus, non repellendi sint peccatores, neque obmurmurandum, recipiente illos Deo. » Et paulo superius: « Dicit igitur per praesentem parabolam Dominus Phariseis, quasi in hunc modum: Esto vos iusti sitis, sicut filius ille beneplacens patri; obsecro vos iustos et mundos, ne obmurmuretis in salute illorum; est enim ille filius. Itaque Phariseorum mantem instruit, ut, etiamsi iusti ipsi essent, et omnia mandata Dei perfectissent, gravatim ferre non deberent suscipi peccatores. »

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Christus discipulis hortatur ad studium beneficentiae et bonorum operum per duas parabolas. Prima est villici iniqui; secunda est divitis epulantis, vers. 19.

1. Dicebat autem et ad discipulos suos: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum; et hic diffamatus est apud illum quasi dissipasset bona ipsius. 2. Et vocavit illum, et ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuae; jam enim non poteris villicare. 3. Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus auferat a me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubescio. 4. Scio quid faciam, ut, cum amolus fuero a villicatione, recipiam me in domos suas. 5. Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? 6. At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam; et sede cito, scribe quinquaginta. 7. Deinde alii dixit: Tu vero, quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe litteras

tuas, et scribe octoginta. 8. Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset; quia filii hujus sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. 9. Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. 10. Qui fidelis est in minimo, et in majori fidelis est; et qui in modico iniquus est, et in majori iniquus est. 11. Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod verum est, quis credet vobis? 12. Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis? 13. Nemo servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odiet, et alterum diligit; aut uni adhaerabit, et alterum contemnet; non potest Deo servire et mammonæ. 14. Audiebant autem omnia hæc Pharisei, qui erant avari; et deridebant illum. 15. Et ait illis: Vos estis, qui justificatis vos coram hominibus; Deus autem novit corda vestra; quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum. 16. Lex et prophetae usque ad Joannem: ex eo regnum Dei evangelizatur, et omnis in illud vim facit. 17. Facilius est autem caelum et terram præterire, quam de lege unum apicem cadere. 18. Omnis qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, moechatur; et qui dimissam a viro ducit, moechatur. 19. Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura et bysso; et epulabatur quotidie splendide. 20. Et erat quidam mendiculus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus, 21. cupiens saturari de micis, quae cadebant de mensa divitis, et nemo illi dabat; sed et canes veniebant, et lingebant ulcera ejus. 22. Factum est autem ut moreretur mendiculus, et portaretur ab angelis in sinum Abrahamæ. Mortuus est autem et dives, et sepultus est in inferno. 23. Elevans autem oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe, et Lazarum in sinu ejus; 24. et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. 25. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. 26. Et in his omnibus inter nos et vos chaos magnum firmatum est, ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transire. 27. Et ait: Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei. 28. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum. 29. Et ait illi Abraham: Habent Moysen et Prophetas; audiant illos. 30. At ille dixit: Non, pater Abraham; sed si quis ex mortuis ierit ad eos, poenitentiam agent. 31. Ait autem illi: Si Moysen et Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

4. DICERAT AUTEM ET AD DISCIPULOS SUOS: HOMO QUIDAM ERAT DIVES, QUI HABERAT VILVICUM; ET HIC DIFAMATUS EST APUD ILLUM, QUASI DISSIPASSET BONA IPSIUS. — « Dicebat autem: » postquam Phariseos murmurantes de poenitentium receptione, ait Beda, tribus parabolis redarguit, quartam et quintam de elemosyna danda et poenitentia sequenda, subjungit. Nam, ut ait Glossa: Pharisei superbi et avari, uti poenitentibus veniam, ita egentibus pecuniam negabant.

AD DISCIPULOS SUOS, — ad suos auditores, qui se ejus disciplinae subdebant, etiamsi sua omnia non relinquere, uti fecerant Apostoli. Ita Titus.

VILVICUM. — Græce, *oconomum*, id est magistrum vel præfectum domus; Arabicus, *administratorem*. Villicus ergo hic non erat villicus colonus, aut agricola, vel vinitor, sed totius substantiæ domus dominique sui, ac consequenter villæ,

vel villarum ejus administrator et dispensator. Unde S. Hieronymus, ad *Algas*, Quest. VI, pro villicus, vel, ut in Græco, *oconopus*, veritè dispensator; pro villicare, veritè dispensare; et pro villicatione, dispensatione. Villicus ergo hic erat omnium heri sui bonorum, villarum et frugum administrator; ideoque villas et agros heri sui colonis et agricolis eiocabat, uti patet ex sequent. Audi Varronem, lib. I *De Re rustica*, cap. II: « Villicus agri colendi causa constitutus, atque appellatur a villa; villa, quod ab eo in eam convolvuntur fructus et evolvuntur, cum veniunt. A quo rustici etiam nunc quoque viam *Vellam* appellant propter vecturas; et *Vellam*, non *Villam*, quo velunt et unde vehunt. »

Quocirca S. Ambrosius moraliter notat diciturque: « In quo ipsi discimus, non ipsi esse domini, sed potius alienarum villicus facultatum. » Et Theophy-

lactus: « Primum hoc discimus, quod non sumus domini divitiarum, sed dispensatores alienarum rerum, ut illas bene dispensemus sicut ipse imperat. » Licet enim apud homines sumus domini opum nostrarum, tamen respectu Dei, qui summus est dominus, earum sumus dispensatores: quia ipse eas nobis frugaliter et utiliter in nostros, et deinde in pauperum usus dispensat, atque dispensationis earum exactam a nobis in morte et judicio rationem exiget. Hinc Apostolus, I *Cor.* IV, 1: « Sic nos, ait, existimet homo, ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei. Hic jam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniat. » Omnes enim dotes omniaque bona quæ habemus, non nostra, sed Dei sunt, quia ea nobis dedit: quare illorum non sumus domini absolute, sed dispensatores; quia ea non ad libitum, sed ex voluntate et prescripto Domini Dei erogare et dispensare debemus. Habes ergo insigne ingenium, acro judicium, firmam memoriam, sapientiam, eloquentiam, etc.: illorum es villicus, non dominus, quia illa non tua sunt, sed Dei dona. Vide ut illis recte utare ad Dei voluntatem et honorem, ut ipsi de his exactam, quam ipse a te reposeet, rationem reddere valeas. Audi S. Chrysostomum, in *Catena*: « Erronea opinio est, possideri a nobis ut dominis res hujus vite et ut bona propria. Sumus enim velut hospites et advena, quibus *non* discedendum est, et dispensatores alienorum: quare nobis villicus humilitas et modestia assumenda est; nil enim est nostrum, sed omnia sunt dantis Dei. »

DIFAMATUS EST. — Græco *διδόσκω*, id est *accusatus est*; Arabicus, *delatus est*: unde « diabolus » idem est quod *accusator*, quia nos apud Deum accusat, sive vere, sive falso et per calumniam: ipse ergo est calumniator omnium operum nostrorum, Apoc. XII, 10. Hæc accusatio fit, ait Interlinearis, quando quis non exerceat opera pietatis ergo illos quibus debuit; non ergo de male factis dimittat accusatur apud Deum, sed et de bonis quæ facere debuimus, omissis. Villicus enim nihil omittere debet, quod ad officium sibi commissum et heri utilitatem pertineat.

DISSIPASSET, — epulando, potando, ludendo, donando similibusque modis illicitis sibi que velitis.

2. ET VOCAVIT (dominũs ejus, uti exponit Syrus) ILLUM, ET AIT ILLI: QUID HOC AUDIO DE TE (te dissipare, vel potius dissipasse bona mea)? REDDE RATIONEM VILICATIONIS TUE. — Græco, *tuæ economiæ*; Arabicus, *tuæ administrationis*: scilicet quantum receperis, et quomodo illud expendieris.

JAM ENIM NON POTERIS VILICARE. — Id est, ut S. Hieronymus, amplius enim dissipare et administrare meas opes et facultates non poteris; quia pro *jam*, Græce est *fr.*, id est *amplius*. Unde Arabicus, *quia tu non eris mihi amplius adminis-*

trator. « Jam » ergo idem est quod *amplius*, tam hinc quam cap. XV, 19, et cap. X, 14, ac *Marci* cap. XII, 34.

Idem dicit Christus cuique in morte, scilicet: « Redde rationem villicationis tue, » id est tue vite, tui status, officii tibi commissi, tui temporis, tui ingenii cæterarumque dolum quas Deus tibi dedit, ut iis utaris ad ejus gloriam et tuam aliorumque salutem.

Climacus, *Gratu* 4, narrat Joannem (Josæa abbatem), cum ingredereetur monasterium, prima nocte vidisse quosdam per sonanum, terribilem a se rationem exigere, nimirum debitum librarum auri centum; quare per triennium dedit se obedientie, patientie et injuriarum tolerantie: quo facto revelatum est ei decem libras ex debito esse sublatis: quare majori fervore austeritate, obedientie cæterisque virtutibus fructum habens per tridecim annos his exactis, vidit quosdam sibi apparentes, qui a Deo missi nuntiabant debitum omne illi esse remissum. Idem, *Gratu* 7 *De Lactu*, narrat mirum quid et terribile de Stephano abbate, qui in solitudine per 40 annos magna sanctitate vixerat in jejuniis, lacrymis, orationibus, adeo ut leopardura manu sua nutrit. Hic enim pridie quam moreretur, repente, inquit Climacus, animo obstupuit, apertisque oculis ad dexteram atque ad sinistram partem lectuli circumspiciebat; et quasi rationem quidam a se exigent, cunctis qui adstantibus audientibus, aiebat aliquando: « Ita sane, sic revera est, sed pro hoc tot annis jejunaavi. » Aliquando vero: « Non certe, sed mentimini; hoc non feci. » Deinde rursus: « Vere me accusatis. » In quibusdam etiam aliquando aiebat: « Ita sane, et quidem ad hæc quid dicam non habeo, ideo misericordia est. » Et erat profecto spectaculum horrendum ac terrificum, invisibile illud severissimumque judicium.

3. AIT AUTEM VILVICUS INTRA SE: QUID FACIAM, QUIA DOMINUS MEUS AUERT A ME VILICATIONEM? FODERE NON VALEO, MENDICARE ERUBESCO. — Crime dissipationis bonorum heri sui, villicus male sibi conscius tacite agnoscit, eque ac suarum imprudentiam, quod illa abliguriet, nec in futuro usus reconderit. Unde nil ei superest, nisi ut vel labore manuum, vel mendicando sibi victum pareat: mendicare erubescit, labore ob debilitatem vel destitutum nequit. Hæret ergo anxius, ac quo se vertat nescit. Vere S. Chrysostomus: « Impotentem esse in opere, ait, est vite inertis. »

Symbolice Glossa: « Post hæc vitam, ait, non est locus fodendi compunctione terram animæ nostræ, ad ferendum fructum: est tunc etiam confusibile mendicare, ut fecerunt fatuæ virginæ, imo inutile et impossibile. »

4. SCIO QUID FACIAM, UT, CUM AMOTUS FUERO A VILICATIONE, RECIPIANT (debitores heri mei) ME IN DOMOS SUAS, — scilicet remittendo eis partem

Stephano
abbati
moribunda
do pecca-
ta abspice-
ta.

debitorum, ac coram cunctis imminuendo, eaque de re dando eis syngrapham, ut ipsi propter hanc meam in eos beneficentiam, licet fraudulentam et hero iniquam, vicissim me villicatione privatum benefice excipiant et alant.

5. CONVOCATIS ITAQUE SINGULIS DEBITORIBUS DOMINI SUI, DICERAT PRIMO: QUANTUM DEBES DOMINO MEO? AT ILLE DIXIT: CENTUM CADOS OLEI. DIXITQUE ILLI: ACCIPE CAUTIONEM TUAM: ET SEDE CITO, SCRIBE QUINQUAGINTA.

CENTUM CADOS OLEI. — *Cadus*, vel, ut Græce est, *batus*, erat mensura liquidorum, sicut *corus aridorum*: licet autem *batus* major esset *cado*, sive *metreta*, ut vertit *Life Syrus*; *cadus* enim 60, *batus* vero 72 continebat sextarios; tamen subinde unum pro alio accipitur. Unde *S. Hieronymus*, in cap. xlv *Ezo.* Decima pars cori, ait, in liquidis vocatur *bata*, sive *cadus*. *Corus* autem, sive *homer*, continebat triginta modios: ita enim *Noster* vertit *Luci* cap. xxvii, vers. 16, Idemque colligitur ex *Septuaginta*, *Ezech.* cap. xlv, 11. Vide quæ de mensuris et ponderibus congressi in fine *Pentateuchi*.

ACCIPE CAUTIONEM TUAM: ET SEDE CITO, SCRIBE QUINQUAGINTA. — «*Cautionem*,» Græce *ὑπόγραφα*, id est scriptum, litteras, uti vertit *Interpres*, vers. 7; scilicet syngrapham, manu tua olim scriptam vel subscriptam, qua testatus es te debere hero meo centum cados. *Vulgus obligacionem* vocat, id est litteras obligatorias: hæ vocantur *cautio*, quia per has cavetur creditori, ne debitor ei debitum negare possit. *Sensus* est, *q. d.* Syngrapham obligatoriam, qua olim mihi tradita testaris te hero meo debere centum cados olei, ecce tibi reddo: accipe ergo eam et lacera, ac pro ea scribe aliam, qua tantum fatearis te debere quinquaginta; ita herus doli nescius, a te tantum repetet 50, et alios 50 tibi servabis eosque tecum divides.

7. DEINDE ALII DIXIT: TU VERO, QUANTUM DEBES? QUI AIT: CENTUM COROS TRITICI. AIT ILLI: ACCIPE LITTERAS TUAS (cautionem, sive syngrapham tuam, de qua vers. 5), ET SCRIBE OCTOGINTA. — *Corus*, sive *homer*, continet decem ephi, ephi autem continet tria sata, id est tres modios, *Ezech.* xlv, 11. *Corus* ergo continebat 30 modios.

Symbolice *S. Augustinus*, lib. II *Quæst. Evang.*, Quæst. xxvii: «*Quod autem, inquit, de centum cadis olei quinquaginta scribi fecit et debitor, et de centum coris tritici octoginta, ad nihil aliud valere arbitror, nisi ut ea quæ similiter in sacerdotibus atque in Levitis Judæi, quisque operatur in Ecclesia, abundet justitia ejus super Scribarum et Phariseorum, ut, cum illi decimas darent, isti dimidias dent: sicut non de fructibus, sed de ipsis bonis suis fecit Zachæus. Aut certe duplicet decimam, aut duas decimas dando superet impendia Judæorum.*»

8. ET LAUDAVIT DOMINUS VILLICUM INIQUITATIS, QUI PRUDENTER FECISSET: QUIA FILII HUIUS SECULI PRUDENTIORES FILIIS LUCIS IN GENERATIONE SUA

SUNT. — «*Dominus*,» id est *nerus villici*, fraudem ejus ex servis vel aliunde resciscens; non *Christus Dominus*, ut vult *Erasmus*; *q. d.* *Herus villici* laudavit *villicum iniquum*, quod prudenter sibi consulisset, licet per fraudem et damnum heri. *Laudavit autem non factum, utpole iniquum, sed prudentiam, vel solertiam, industria et ingenium subtile villici; sicuti cum ingeniosum audimus factum, damnamus scelus, laudamus ingenium.*

QUIA FILII HUIUS SECULI PRUDENTIORES FILIIS LUCIS (id est *fidelis*, puta *fideliibus* et *sanctis*, hi enim opponuntur *filiiis tenebrarum* sive *seculi*) IN GENERATIONE SUA (hoc est in genere suo (1)) SUNT, — scilicet in temporalibus, et maxime in malis, v. g. *dolis*, *fraudibus* et *malis artibus*. Est *hebraismus*. Vere dixit *vir sapiens*: «*In rebus temporalibus sumus Solones, in spiritualibus mortuos; in terrenis lynceus, in celestibus talpa.*» «*Prudentiores sunt filii seculi,*» ait *S. Augustinus*, lib. II *De Genesi ad litteram*, cap. II, ad consulendum sibi in posterum, quamvis fraude, non jure. *Ratio a priori* est, quia in hominibus viget sensus et cupiditas rerum terrenarum; mens vero et spiritus languet, deprimuntur et habetur, partim a corpore, partim a sensu et cupiditate, quo fit, ut mundani sequentes ductum sensus et cupiditatis, vivaciores et solertiores sint in temporalibus bonis sibi providendis, quam spirituales et sancti, qui ductum mentis et spiritus sequuntur, sint in spiritualibus sibi procurandis; spiritualia enim, cum sint reconlita, nec oculis cernantur, vix mentem humanam feriunt.

Jam quod ad applicationem parabole attinet, nota scopum ejus in genere esse, ut dicatur contra avaros Phariseos, ut docet *Christus* versus nono et decimo quarto, eisque vel aliis avaritiam extendat, ac doceat affectum ab amore divitiarum abstrahere, illasque in pauperes erogare. *Monet enim hic Christus* divites ceterosque omnes, ut meminerint se non esse pleno jure dominos, sed tantum dispensatores bonorum Dei; ideoque prudenter et sedulo illa expendant per eleemosynas, ut per eas peccata expiant, ac Deo rationem villicationis suæ, id est universi christiani officii, et vite, æque ac opum et facultatum, exactam reddere possint; itaque ab eo laudari, premiari et beari mereantur. *Neque alia ratione villicus hic nobis imitandus proponitur: nam in*

(1) Id est a sui similibus, ejusdem fortunæ, perversæ indolis hominibus prudentiores habentur. *Aliter Kaimel*, in h. l., qui *ἵσθησαν* vertit *inter sua ætatis homines*, et sensum totius loci, cui ironiam inesse ait, ita constituit: *Sane homines rebus terrenis vixit intenti, inter sua ætatis homines, prudentiores (fraudibus in divitiis acquirendis utuntur) sunt quam homines Christiani, qui a fraudibus in acquirendis bonis alieni sunt et esse debent.* Ego vero ab ista istorum providentiæ vos detorqueo; cohortor potius vos ut, futura prospicientes, justumque divitiis falacibus statuantes pretium, earum curam studio bonorum celestium postornatis, vers. 9—12.

fraude et injustitia, quam hero intulit, neminem Helle eum imitari posse clarum est.

Quocirca *S. Augustinus*, lib. II *Quæst. Evang.*, Quæst. xxxiv, censet *Christum* hic argumentari a minori ad majus, *q. d.* *S. villicus* hic tam solerter in terra sibi providet de annonæ, multo magis pro vita æterna non decet esse solertes, ut de meritis quibus in ea vivamus, simus solliciti. *Rursum si hic villicus, licet fraudulentus et injustus, laudatus fuit ab hero ob hanc solertiam et providentiam, multo magis nos a Deo laudabimur, si per eleemosynam nulli damnium, sed commodum multas afferamus. Cetera sunt emblemata.* Ita *S. Augustinus*, *Euthymius*, *Maldonatus*, *Jansenius* et alii. *Audi S. Augustinum*: «*Si laudari potuit ille a domino qui fraudem faciebat, quanto amplius placeat Domino Deo, qui secundum ejus præceptum illa opera faciunt? sicut etiam de judice iniquitatis, qui interpellabatur a vidua, comparationem duxit ad judicem Deum, cui nulla ex parte iudex iniquus conferendus est.*»

Docet ergo hæc parabola primo, divites tantum esse administratores opum suarum, atque a simili vel pari quemlibet hominem bonorum suorum, scilicet virum, ingenii, facultatiæ aliarumque dolum non esse dominum, sed tantum esse dispensatorem. *Secundo*, quemque suis donis et dotibus a Deo acceptis uti illaque expendere debere juxta Dei Domini nostri voluntatem, ad ipsius honorem et gloriam. *Tertio*, quemque in die judicii non tantum malorum commissorum, sed et bonorum per negligentiam omissorum *Christo* judici exactam rationem redditurum esse: quare quisque videat ne quid mali admittat, vel boni omitat. *Ilio generalis est parabole scopus; particularis vero est is, quem subiicit Christus*, vers. sequent., uti ibidem explicabo.

9. Et (id est sic, vel simili parvæ modo; et enim et necit simile simili, puta parabola rei per eam significatæ) EGO VOBIS DICO: FACITE VOBIS AMICOS DE MAMMONA INIQUITATIS, ET, CUM DEFECERITIS, RECIPiant VOS IN ÆTERNA TABERNACULA. — Est hæc postparabola sive applicatio parabole, significans particularem et precisum ejus scopum, finem et fructum, *q. d.* *Sicut audistis villicum, qui bona heri sui dissipavit, ideoque amovendus erat ab hero a villicatione sua, per opes iniquitatis, id est inique et injuste a se usurpatis et hero sue sarreptas, eleemosynam officio debitoribus heri sui, ut amotus ab officio, ab his in domum reciperetur et aleretur; sic et vos, qui opes doteque vobis a Deo datas male fiti utendo dissipastis, per mammonam, id est opes iniquitatis, id est iniquas, non ob rapinam et furtum, ut fuerit illæ istius villici, sed alio titulo et respectu (quem mox explicabo), facite eleemosynam pauperibus, ut, cum per mortem defeceritis et amoti fueritis ab hac vita ejusque officio, ipsi vos recipiant in æterna cœli tabernacula.*

Ubi nota: *Ludit Christus* in voce «*iniquitatis*;» alio enim modo *vilius* habebat opes iniquitatis; villicus enim iniquitas erat *fraus*, *injustitia*, *furtum* et *rapina*; nobis vero hæc opum iniquitas non est *injustitia actualis*, sed *plane aliud*, uti jam dicam.

FACITE VOBIS AMICOS DE MAMMONA INIQUITATIS (1). — id est de opibus quæ inique sunt, idque quadruplici sensu et causa: *Primo*, quia opes sæpe per iniquitatem, id est fraudes, usuras, injustos contractus, rapinas parentum, avorum, vel etiam proprias, corrogatæ sunt, juxta illud: «*Omnis dives, aut iniquus, aut iniqui hæres*»; quod citat *S. Hieronymus*, epistol. 190 ad *Hedibiam*, Quæst. I. *Jam sæpe ignorat filius, vel nepos, hanc iniquitatem parentum vel avorum, aut certe nescit cui faciendâ sit restitutio: tunc ergo pauperibus illa restituitur et erogare debet.* *Hinc S. Hieronymus*, cap. vi in *Matthæo*: «*Divitia, inquit, vocantur mammona, quia de iniquitate collectæ sunt,*» quasi *mammona* derivetur ex *ממון*, id est *a*, et *מון*, id est *violentiæ*, a radice *מון* *יאב*, id est *intulit*; licet veritas derivetur a *מון* *תמן*, id est *intulit*; licet veritas etiam addito *מון* *המנפיק* hebraice vocatur *עמון* *המנפיק*, causa, et chaldaice elisa littera *מ* *תל*, euphonia causa, *mammona* et *mammona*; *q. d.* *thesaurus absconditus*; solent enim opes et nummi abscondi. *Secundo*, divitias vocantur «*iniquitatis*,» sive inique, id est inique et fallaces per hebraismum, quia vanae sunt et mendaces, non veræ, non fideles et stables, sed illico possessorem deserunt et ad alium herum transeunt. *Tertio*, «*iniquitatis*,» quia divitias sunt materia et illecebæ fraudum, furtorum omnisque peccati, præsertim iniquitatis et injustitiæ. *Quarto*, «*iniquitatis*,» quia iniqui et impii putant eas sola esse divitias, non enim norunt divinas et cœlestes. Ita *S. Augustinus*, serm. 33 *De Verbis Domini*. *Hasce omnes causas spectat hic Christus.*

Porro, *Christus* opes vocat «*mammonam* iniquitatis,» id est *Phutum*, qui a *Gentilibus* colebatur quasi deus divitiarum, *q. d.* *Aurum* vobis est quasi idolum, quod vos, o divites avari, amatis, et quasi adoratis; sed scitote illud idolum esse «*iniquitatis*,» id est vanum, mendax et falsum: illud ergo confringite et in pauperes erogate, ut illi Deum eternarum opum largiorem vobis conciliet. *Vide dicta Matthæi* cap. vi, 24.

UT CUM DEFECERITIS (vita et officio dispensandi vestrum *mammona*, id est vestras opes: ita *Theophylactus*, *Titus*, *Euthymius*; unde *Syrus* vertit, cum defecerit, scilicet *mammona* a vobis, quod fiet in morte vestra), RECIPiant VOS, — scilicet amici, quos vobis fecistis per *mammonam* ini-

(1) «*Facite vobis amicos*,» id est Deum vobis amicum reddite; legitur plurali numero *amicos*, quia respicitur dispensator ille, qui sibi sua prudentia plures amicos comparaverat. *Christus* parabola applicans, ait: *Tu hæc tibi quoque amicos, nempe Deum.*

quiritatis eis erogatum, puta pauperes; hi enim, si sancti sunt et recepti in cœlum, eodem vobis suis precibus et meritorum communicatione recipient: sin autem pauperes sint impij, in cœlum vobis propter eleemosynæ meritum recipient, non ipsi, sed il quorum est recipere, puta Christus, B. Virgo et sanctissimi Angeli. Sic enim Hebræi sepe suppositum verbi subticent, quasi ex circumstantiis sat cognitum et manifestum (1).

Porro, Christus proprie de pauperibus probis et sanctis loqui videtur; quia scilicet, sepe tales sunt pauperes, nimirum « pauperes censu, sed divites sensu, » gratia et spiritu; idque ne putent divites se beneficium dare, sed potius accipere a pauperibus; dant enim eis nummum, sed recipiunt cœlum. Unde S. Gregorius, lib. XXI *Moral.*, cap. xiv: « Debemus cogitare, ait, quod patronis potius non recepturus in æterna tabernacula munera offerimus, quam egenis dona largimur. »

Rursus hinc discit pauperum esse cœlum, non tantum quod ipsi eo potiantur, sed quod et ipsi alios, scilicet benefactores suos, eodem introducant. Pauperes ergo sunt janitores cœli, juxta illud Christi: « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, » *Matth.* v. Vide ibi dicta. Idque habent non tam ex merito suo, quam ex dono singulari Dei. Ha S. Augustinus, lib. II *Quæst. Evang.*, Quæst. XXXVIII: « Non propria potestate, quasi gratificando recipient, sed promissione atque permissione illius qui eos consilio præmonuit, ut sibi amicos facerent, et qui eo ipsum pasci, vestiri, hospitio recipi, visitari in unoquoque minimorum suorum, liberatoris bonitate dignatus est. »

« Æterna tabernacula, inquit Theophylactus, pauperibus in Christo constituta sunt, in que possunt recipere eos qui hic ipsis amice de bonis, que sunt Dominica, largiuntur. Felix permutatio, cum temporaria permutantur æternis. » Quare Chrysostomus, in *Catena*: « Ars artium, inquit, peritissima, est eleemosyna, non enim nobis domos fabricat luteas, sed vitam æternam impendit. »

10. QUI FIDELIS EST IN MINIMO, ET IN MAJORI FIDELIS EST; ET QUI IN MODICO INIQUUS EST, ET IN MAJORI INIQUUS EST. — Nota: Hæc et similes sententiæ proverbiales prædicæ prudentiæ (uti dixi in *Proe.*) non semper, sed sæpe et communiter veræ sunt, ac significant vulgo homines ita judicare solere, et suorum servorum vel amicorum fidelitatem in magnis, primo in parvis prætertare.

Jam per modica et minima Christus intellegit bona temporalia, per magna vero vel inanimata et corporales, puta enee, aureæ, argentee; quare non tam hominis, quam mundi sunt opes, quas homo a mundo uti accepit in vita, sic et in morte eidem reddit. *Secundo*, respectu Dei, quia a Deo illarum non tam domini et proprietarii, quam administratores et rerum alienarum dispensatores constituti sumus, ut eas

(1) « Cum defeceritis, » Græce *ὅταν ἐδύνητε*, scil. τὸν βίον, id est, cum vitam reliqueritis, vita functi fueritis. Pro *ἐδύνητε*, in nonnullis libris legitur *ἐδύνητε*, scil. βίον, vel *μακροῦς τῆς ἀβύσσου*. Sed lectio *ἐδύνητε* antepenonem est, et præstantissimo Griesbachii, Knappii et aliorum patrocinio commendatur.

tum facultia, tum gratis data, uti est munus evangelizandi, g. d. Ut non removeamini a villicatione spirituali, ut villicus ille iniquus a villicatione temporali amotus est, vers. 2; aut etiam ut ad eam admoveamini, si necdum admoti estis, curate ut vos primo probis in recta administratione temporalium, ut scilicet ea per eleemosynas, juxta mentem Dei Domini vestri distribuatis in pauperes; sic enim explicat Christus versu sequenti. Hactenus enim egit, ac deinceps aget de laude eleemosynæ et avaritiæ fuga. Hoc est quod ait Paulus, I *Tim.* cap. iii, 5: « Si quis domni sue preesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit? » Porro, Christus videtur hic taxare Phariseos infidelitatis, tam in opum dispensatione, quam in doctrina legis divinæ populo tradenda, quodque ipsi ob avaritiæ indigni sint suo gradu, qui infideliter eo funguntur præveque docent populum, uti vidimus *Matth.* v et xxiii, imo eum a vero Messia avertunt. Nam contra Phariseos hæc dicit, patet ex vers. 14.

11. SI ERGO IN INIQUO MAMMONA FIDELIS NON FUISTIS: QUOD VERUM EST, QUIS CREDIT VOBIS? — Arabicus contrarie et affirmative habet: *Si ergo fideles fuistis in bonis iniquitatis, quis credit vobis in veritate dicenda et docenda?* Sed videtur esse mendum typographi, ac pro fuistis legendum negative, non fuistis, ut legit Noster, Græcus et Syrus. Sensus est, g. d. Si avari et perperam opes caduceas et fallaces erogatis in pauperes, « verum, » id est opes veras, scilicet spirituales et cœlestes, puta doctrinam legis, populi instructionem, fidei et cultus Dei curam ac propagationem, quis credit vobis? Mammona enim vocat *iniquum*, id est fallacem, caducum et falsum, quia species et fucio verarum opum homines fallit; nec enim mentem explet, et cito perit, ac facile a furibus aliove casu eripitur, illumque opposit mammona vero, id est divitiis spiritualibus, que sunt veræ et stabiles, pretiosæ et æternæ, quas a nemine homini invito eripi possunt, uti docet Apostolus, I *Timoth.* vi, 7. Ita Theophylactus, Euthymius, Beda hic, ac S. Ireneus, Cyprianus, Cassianus, Gaudentius, quos citat et sequitur Maldonatus.

12. ET SI IN ALIENO FIDELIS NON FUISTIS, QUOD VESTRUM EST, QUIS DABIT VOBIS? — Idem fere dicit, sed alia parabola vel phrasi: « Idem fere dicit, quem versu precedenti vocavit *iniquum*, hic vocat *alienum*. Porro, opes temporales vocat alienas, primo, quia alienæ sunt a natura rationali et spirituali, qualis est homo, cum sint inanimata et corporales, puta enee, aureæ, argentee; quare non tam hominis, quam mundi sunt opes, quas homo a mundo uti accepit in vita, sic et in morte eidem reddit. *Secundo*, respectu Dei, quia a Deo illarum non tam domini et proprietarii, quam administratores et rerum alienarum dispensatores constituti sumus, ut eas

Ver. 11.

Ver. 12.

Opes vero caducæ alienæ.

Secundo.

alis egenibus juxta Dei voluntatem partiamur. Ita Titus: « Opum copiam, inquit, alieni nomine designat, quandoquidem opibus affluere, si hominis naturam spectemus, ab homine alienum est. Si cui autem adsunt, extrinsecus et quasi per accidens advenent. » « Sunt, ait Ambrosius, alienæ ab hominum natura, quia non sunt homini perpetuæ, neque nobiscum nascuntur, neque nobiscum transeunt. » Et S. Augustinus, lib. II *Quæst. Evang.*, Quæst. XXXV: « Alienas, inquit, appellat terrenas facultates, quia nemo eas secum moriens auferit. Nihil intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid possumus, » I *Timoth.* vi, 7. Denique Euthymius: « Alienum nominat terrenas divitias, quippe que apud illum non permanent, qui est eas asscutus. » Jam S. Hieronymus, epist. 131 ad *Algasiam*, Quæst. V, sic exponit, g. d. « Si carnales divitias, que labuntur, non bene dispensatis, veras æternasque divitias doctrinæ Dei quis credit vobis? Et si in his que aliena sunt (alienum autem est a nobis omne quod sæculi est), infideles fuistis; ea, que vestra sunt et proprie deputata homini, quis vobis credere poterit? Unde corripit avaritiam, et dicit eum qui amat pecuniam, Deum amare non posse: igitur et Apostolis, si velint amare Deum, pecunias esse contemnendas. » Alium sensum magis genuinum mox in fine hujus versus subjungam.

QUOD VESTRUM EST. — Ita vocat opes spirituales et bona cœlestia, quia hæc propria sunt homini, eumque sanctificant, perficiunt, beant et in cœlum ducent, ac in æternum cum eo permanent. « Nostrum vocat cœlestes divitias, » ait Euthymius; similiter Theophylactus: « Nostræ sunt divitiæ cœlestes et divinæ, illic noster municipatus est, eo quod homo ad imaginem Dei est conditus: pecunia autem et possessiones alienæ sunt; nihil enim simile illi ex his. Divinorum autem bonorum fruitio et participatio Dei, nostra sunt. »

Dices: Homines magis amant propria, ideoque magis et fidelius ea custodiunt, quam aliena, quomodo ergo contrarium hic significat Christus? Respondeo: Vis argumenti Christi patet primo, in sensu parabola, qui est, g. d. Si in bonis temporalibus non fuistis fideles dispensatores, quomodo eritis in spiritualibus et cœlestibus? quis ergo cœlestia et divina vobis dare audebit? *Secundo*, eadem vis patet in ipsa parabola, quia in alienis rebus administrandis homines diligentiores et cautiores esse solent, quam in propriis, tum quia in res alienas minus juris et libertatis habent quam in suas; tum quia ex justitia ad id tenentur, cum scilicet res alienæ ipsorum curæ commisse sunt: tunc enim si pereant, ipsi damnum domino illarum præstare et resarcire debent; res vero proprias custodire non tenentur ex justitia, sed tantum ex prudentia vel charitate: quare si per eorum imprudentiam vel negligen-

tiam pereant, ipsis pereunt nec ulli alteri rem perditam restituere tenentur; tum denique quia majori famiæ se exponunt in alieno, quam in suo: si enim alienum eis creditum pereat, vocabuntur in suspicionem non solum infidelitatis, sed et furti. Recta ergo argumentatur Christus, dicitque: Si in alieno fuistis infidelis, quod vestrum est, quis dabit vobis? g. d. Si infideles fuistis in opibus temporalibus, que a vobis quasi alienæ sunt, erogandis in pauperes, Deus non dabit vobis opes cœlestes, que vestra, id est vobis destinatae, congruæ et proprie sunt; qui enim aliena rapit aut perdit, sua perdere meretur. Nam ut solerter advertit Dionysius Carthusianus, de bonis vite dicit Christus versus superiore: « Quis credit, » seu committit, quia illis utendum est, ita ut reddenda sit de usu ratio; de bonis autem patrie sue gloria, hic dicit: « Quis dabit, » quia his non est utendum, non sunt hæc ulterius referenda, nec proinde de eis reddenda ratio, sed semel datis intensissime fruendum atque inhærendum. Versum sequentem de serviendo Deo et mammonæ expositi *Matth.* vi, 24.

14. AUDIEBANT AUTEM OMNIA HEC PHARISEI, QUI ERANT AVARI (Græce *φιλάργυροι*, id est amantes argenti), ET DERIDEBANT ILLUM. — Græce *ἰσχυρίζων*, id est subsannabant quasi contracto naso; *ἰσχυρίζων* enim est nasus; alique hic est gestus fastidientis, spernentis, vafre et callide irritantis, juxta illud Horatii, lib. I *Sermon. Satyr.* 6:

Ignotos naso suspendi adnaso.

Tales sunt nasones, nasuti et nasice: unde Scipio a nasi magnitudine cognominatus est Nasica:

Et pueri nasum rhinocerotis habent.

Syrus: *Pharisei autem, cum hæc omnia audissent, propterea quod essent amantes argenti, irridebant eum.* Sic et Arabicus.

15. ET AIT ILLIS: VOS ESTIS QUI JUSTIFICATIS VOS CORAM HOMINIBUS; DEUS AUTEM NOVIT CORAM VESTRA: QUIA QUOD HOMINIBUS ALTUM EST, ABOMINATIO EST ANTE DEUM. — « Justificatis, » id est justitiam præ vobis fertis, simulatis, ostenditis, jactatis, captatis; in externis cœremoniis religiosi et scrupulosi, in internis vero cupiditatibus effrenes et irreligiosi. Deus autem novit corda vestra plena esse hypoeritis, avaritiæ, superbiæ, gula, luxuriæ.

QUIA QUOD HOMINIBUS ALTUM EST (id est splendidum, magnum, mirabile, qualis est exterior species, fieta modestia, simulata pietas et sanctitas, quam præ vobis fertis, o Pharisei), ABOMINATIO EST ANTE DEUM. — g. d. Simulata vestra religio, o Pharisei, plebi simplici est admirabilis, sed abominabilis Deo, qui internam vestram hypoerisim, superbiæ, avaritiæ, luxuriæ, etc., clare intropiciet, detestatur, abominatur et excratur.

Cætera que apud Lucam sequuntur usque ad vers. 19, hoc loco et tempore non sunt dicta a

Christo, sed eo quem assignat Matthæus, illaque in diversa tempora distribuit, ut hæc videtur, et Matth. xi, 12; v. 18; xix, 9, ubi ea explicuit.

19. HOMO QUIDAM ERAT DIVES, QUI INDEBATUR PURPURA ET BYSSO, ET EPULABATUR QUOTIDIE SPLENDE. — Notat S. Chrysostomus, homil. *De Divite et Lazaro*, hæc pertinere ad vers. 13 de laude elemosynæ: quare post illa statim hæc Christus subjunxisse videtur; cætera vero intermedia eo loco pronuntiasset, quo extant apud Matthæum, ut dixi. Scripsit S. Chrysostomus hæc de re quatuor insignes homilias *De Lazaro*, quas extant in fine tom. II.

HOMO QUIDAM. — Quæres, an hæc sit parabola, an vera historia? Respondeo esse veram historiam: primo, quia Christus eam non vocat parabolam, uti facere solet in parabolis, sed narrat quasi veram historiam; secundo, quia mendicus hic nominatur Lazarus, dives vero epulo vocatur Nicænsis, ut habet Hebræorum traditio, ait Euthymius; tertio, quia damnatio et tormenta divitis ita plane hic narratur, ut omnino videatur esse historia; quarto, quia in honorem hujus Lazari quasi Sancti, et leprosum ulcerosorumque patroni, plures vestestæ variis in locis extant ecclesiis, ac in primis Romæ extra urbem et portam Angelicam extra ecclesia et hospitale S. Lazari pro cura leprosozum; quinto, quia ita censent Tertullianus, S. Ireneus, S. Chrysostomus, S. Gregorius, Clemens Alexandrinus, Origenes, Ambrosius, Euthymius, quos citant et sequuntur Franciscus Lucas, Maldonatus, Barradius, Vincencius Regius et alii; licet S. Justinus, Theophylactus, Eucherius contrarium opinentur, scilicet hæc esse parabolam, non historiam; quia scilicet in hac historia quædam parabolica et symbolica ex hominum usu inferuntur, ut de lingua divitis, de gutta aque, de digito Lazari, etc.

Porro, dives hic videtur fuisse Judæus, ut ex vers. 24 et 31, ubi Mosen nominat et Abraham invocat, colligit Euthymius, qui et addit Hebræos tradere illum vixisse tempore Christi ideoque de eo Christus recentem hanc narrare historiam, ut magis percellat auditores, doceatque contemnere opes et delicias exiles et breves hujus vite.

INDEBATUR PURPURA ET BYSSO. — Purpura pretiosa est et augusta: unde vestis erat regum et principum. « Purpura » ergo notat divitis in vestitu luxum, æque ac fastum, quod vestiretur ut rex vel princeps; « byssus » notat ejus delicias et molliem; « byssus » enim est genus lini candidissimæ et molliissimi. Audi S. Gregorium, hom. 40 in *Pæng.*: « Et sunt nonnulli, qui cultum subtilium pretiosarumque vestium non putant esse peccatum. Quod si videlicet culpa non esset, non quaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret quod dives, qui torquebatur apud inferos, bysso et purpura indutus fuisset. Nemo quippe vestimenta pretiosa, nisi ad inanem gloriam querit, videlicet ut honorabilior cæteris esse videatur. »

ET EPULABATUR QUOTIDIE SPLENDE. — Græcum *επιπρωδωμενος* duo significat: primo, *gaudebat*, et *hilaris erat*; secundo, *epulabatur*. Unde Arabicus vertit, et *jucunde vitam vivebat quotidie, et splendide vivebat*. Utrumque faciebat dives; nimirum ad epulas lautas adhibebat musicos, parasitos, odores, tibias, citharas, tripudia, et quidquid gaudium augere poterat, in eo collocans suam felicitatem, nec cogitans de altera futura, ac forte eam non credens; vivebat enim ut æthereus et epicureus, juxta illud: « Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas. » Quales depingit Job, xxi, 12, dicens: « Tenent tympanum et citharam, et gaudent ad sonitum organi: ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt. » Porro S. Gregorius, lib. I *Moral.*, cap. IV, docet conviviam sine culpa celebrari non posse. « Pene enim semper, inquit, epulas comitatur voluptas. Nam cum corpus refectionis delectatione resolvitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Unde scriptum est: Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere. Pene semper epulas loquacitas sequitur: cumque venter reficitur, lingua non refrænatur. Unde recte dives apud inferos aquam appetere describitur. » In convivio ergo peccatur gula, lascivia, detractioe, superbia, invidia, etc.

20. ET ERAT QUIDAM MENDICUS, NOMINE LAZARUS, QUI JACEBAT AD JANUAM EJUS, ULCERIBUS PLENUS. — Arabicus: *Et pauper erat, cujus nomen Lazarus: erat projectus ad portam illius, percussus ulceribus.*

LAZARUS. — « Narratio, ait S. Ambrosius, magis videtur quam parabola, quando etiam nomen exprimitur. » El Cyrillus, in *Catena*: « Refert, ait, traditio Judæorum, fuisse tum temporis Lazarum quemdam Hierosolymis, extrema pressum inopia et infirmitate, ideoque vocatus videtur Lazarus, quasi omnium ope et adjutorio indigens, et ad illam flagitandam expositus uti exponuntur ulcerosi mendici. Mendicus, substantia pauperimus, sed patientia et virtute ditissimus. » Ita Chrysostomus, hom. 2 ad *Populum*. Lazarus enim hebræice dicitur *לעזר* laazar, id est *adjuvandum*, hoc est ad adjutorium postulandum palam expositus. Unde S. Chrysostomus et Augustinus: « Lazarus, inquit, idem est quod adjutus, » vel potius adjuvandum; Lazarus enim omnibus obiectis sua ulcera, reipsa clamabat: Fideles, videlicet meam miseriam, adjuvate me.

JACEBAT. — Græco *ἵσθητο*, id est projectus erat et porrectus extensusque, quasi spirans cadaver, quod se movere nequit; unde a bajulis moveitur et projectus ante fores divum videt templorum. Jacebat abjectus, ait Titus, neglectus, prostratus, pro nihilo habitus, omni cura omnique humano præsidio prorsus destitutus, idque assidue et quotidie per singulos dies, « ut videret eum dives, ait S. Chrysostomus, ejusque miseriam observare posset et exciens et revertens. » « Qua in re, ait S. Gregorius, hom. 40, Dominus duo judicia

explicuit, nimirum majorem divitis immisericordis damnationem et majorem Lazari miseri probationem et remunerationem. Quantas namque, inquit, hunc egenum et vulneribus obsessum, tentationes creditis in sua cogitatione tolerasse, nun ipse egeret pane, et non haberet etiam amittendum, atque ante se divitem cerneret salutem et delicias habere cum voluptate; se dolore et frigore affici, illum gaudere conspiceret, bysso et purpura vestiri; se deprimi vulneribus, illum affluere acceptis rebus; se egere, illum nolle largiri? Quantus, putamus, fratres mei, tunc in corde pauperis tumultus tentationis fuit, cui certe ad penam sufficeret paupertas, etiamsi sanus fuisset; et rursus sufficisset ægritudo, etiamsi subsidium adesset? sed ut probaretur amplius pauper, simul hunc et paupertas et ægritudo tahefecit; atque insuper videbat procedentem divitem obsequensque cunctis circumfulcitur, et se in infirmitate et inopia a nullo visitari. »

ULCERIBUS PLENUS. — non solum pauper, sed etiam eger, ait S. Gregorius. Græco *δυσχερες*, id est ulceratus, ulceribus plenus et refertus, instar leprosi. Unde multi censent Lazarum vere fuisse leprosum; qua de causa leprosi et leprosozia hunc S. Lazarum quasi patronum colunt et invocant, ab eoque Lazari et Lazareta nuncupantur. Opposit summa prosperitatis divitis summam afflictionem Lazari: ille enim epulo erat ditissimus, hic mendicus egentissimus; ille purpura et bysso vestiebatur, hic sanie et ulceribus purpurabatur; ille quotidie epulabatur, hic fame conficiebatur.

21. CUPENS SATURARI DE MICIS QUE (COSTI ET TEMERE) CADEBANT DE MENSA DIVITIS, ET NEMO ILLI (NON SUB MENSA DIVITIS, UT ALIQUI PINGUNT, SED ANTE FORES EJUS JACENTI) DABAT: SED ET CANES VENIBANT, ET LINGEBANT ULCERA EJUS, — ut pure ejus fructurum, ait Franciscus Lucas, itaque dolore non modico afficiebant nudum et imbellem. Non solent canes, nisi invitati, hominis viventis ac videntis corpus lambere: verum ad hunc jacentem accurrebant, tanquam ad projectum nudumque cadaver, ut saniem vel sanguinem lingerent, quod libenter vescuntur. Nec vero ipse eos valebat abigere, adco erat fractus viribus, ait S. Chrysostomus. Lazarus ergo miserior erat cane, tum quia ut canis jacebat ad fores divitis, nec tamen gaudebat micis mensæ quas colligunt canes; tum quia canes eum lingo cruciabant, ac ipse suo sanguine pascebat canes, ab eis quasi devorabatur. Quocirca canes lambendo ulcera, si moderate id faciant, illa emundant et sanant. Unde S. Chrysostomus: « Feræ mites (canes) lambunt ulcera, inquit, que nullus dignabatur lavare et contractare, » multo minus dives epulo. Nam, ut ait S. Ambrosius, sunt divites conditionis humane immemores, rident inopes, et egentibus insultant, et quorum misereri decet, his auferunt.

S. Chrysostomus, homil. 1 *De Lazaro*, novem

atroces Lazari afflictiones et cruciatus enumerat. *Prima*, inquit, fuit extrema ejus paupertas, ut nec micæ divitis obtinere posset. *Secunda*, gravis ægritudo: totus enim erat ulcerosus, totus exhaustus et tabidus, « ut ne canes quidem posset abigere; sed vivum cadaver jacebat, videns quidem eos accurrentes, nequaquam tamen valens depellere, usque adeo illi membra erant soluta, usque adeo erant arsefacta morbo, usque adeo consumpta erant afflictione, » ait Chrysostomus.

Tertia, quod ab omnibus, etiam illis qui ei assistere debebant, erat desertus.

Quarta, quod jaceret ante fores divitis quotidie splendide epulantis: aspectus enim continuus felicitatis divitis agebat sensum et dolorem infelicitatis Lazari, « quod in medio tam multorum jacens ebrietati indulgentium, stavitit viventium, a nemine vel vulgarem curam nancisceretur, id reddebat sensum dolorum duriorum, magisque incendebat animi ægritudinem, » ait Chrysostomus.

Quinta, erat crudelitas divitis, qui abundans rerum copia, Lazarum tamen tam miserum cernens, preteribat quasi lapidem, nec eum aspectu vel colloquio dignabatur.

Sexta, quod nullum haberet ærumnæ socium; *Sexta*, hæc enim societas solet levare ærumnæ gravitatem, juxta illud: « Jucundum est in pœna habere socium. »

Septima, quod illo ævo obscura erat resurrectio fides et spes, que jam post Christum clara, mire fideles in doloribus suscitavit et roborat.

Octava, quod hæc non semel, nec uno die, *Octava*, sed continuo per plures dies et septimanas pariteretur.

Nona, quod jacturam fame toleraret; multi enim censebant illum tanta pati ob ingentia scelerata sua, quasi percussum a Deo; et tamen Lazarus velut alter Job, hæc omnia forti et invicto animo, quasi adamas sustinebat. Hæc et plura Chrysostomus.

Lazaro similis in doloribus et ulceribus, æque ac in patientia fuit S. Lydwina Schiedamensis, in Hollandia, que anno ætatis 14 in glaciem lapsa, costam fregit, indeque ægra triginta et amplius annos decubuit, variis et continuis doloribus a Deo immissis afflictæ usque ad mortem, ut ei integram patientiæ coronam pertexeret. *Legit* vitam ejus apud Surium. Nimirum voluit Deus Lazarum, Job, Tobiam, Lydwynam omnibus sæculis statuere ægrotis et afflictis in speculum et exemplar patientiæ.

22. FACTUM EST AUTEM UT MORDERET MENDICUS, ET PORTARETUR AB ANGELIS IN SINU ABRAHE. MORTUUS EST AUTEM ET DIVES, ET SEPULTUS EST IN INFERNUM. — « Ut morderetur, » ex morbis, et doloribus ac rerum omnium inopia.

ET PORTARETUR, — scilicet quoad animam separatam a corpore ulceroso, honorifice duceretur:

nec enim anima est gravis, ut portari debeat, ipsaque separata a corpore se loco movere sursumque ascendere potest.

Nota hic Angelorum ministerium esse animas sanctas a corpore separatas ducere in celum. Idem patet ex Vita Sanctorum; nam, ut ait S. Chrysostomus, conc. 2 De Lazaro: « Si civitatem civitate vertentes egeamus deductoribus, multo magis anima a corpore divulsa, et ad futuram transiens vitam, opus habeat vis ducibus? » Subiunxit: « Vidistis illum in vestibulo divitis, videte eundem hodie in sinu Abraham; vidistis illum cum a canibus circumligeretur, videte eundem ab angelis stipatum; vidistis illum tum in paupertate, videte nunc eundem in deliciis; vidistis illum in fame, videte in mulla rerum affluentia; vidistis illum certantem, videte coronatum; vidistis labores, videte premium, quotquot estis vel divites vel pauperes. »

IN SINUM ABRAHE, — ut hospitem Lazarum, apud hospitem Abraham intuitus dives, osor hospitem habere hoc ad confusionem sue inhospitalitatis, ait Euthymius. Nam, ut ait S. Chrysostomus, homil. 3 De Lazaro: « Hospitalis erat Abraham; ut igitur redarguatur divitis inhospitalitas, propterea Lazarum cum illo videt. Ille etiam pretereuntes venabatur, et in domum pertrahat suam: hic vero etiam intra domum jacentem desepit, cumque talem thesaurum haberet, salutis parande materiam preteribat quotidie, nec in quo oportebat usus est pauperis propinquitate. »

Queres, quis est sinus Abraham, et ubi situs? Respondet S. Augustinus, lib. IV De Anima et ejus Origine, cap. xvi: « Sinus Abraham est locus quietis, in quo post mortem recipiebantur, et etiam nunc recipiuntur omnes imitatores fidei et pietatis Abraham: qui ante Christum limbus patrum, post Christum est celum, quod est paradus Beatorum. » Unde Ecclesia S. Martino accinit: « Martinus Abraham sine lætus excipitur: Martinus hic pauper et modicus, celum dives ingreditur, Lymnis cælestibus honoratur. » Et S. Augustinus, lib. IX Confess., cap. III, agens de morte Nebridii: « Ille, ait, vivit in sinu Abraham. Quidquid illud est, quod illo significatur sinu; ibi Nebridius meus vivit. » Et Ecclesia pro defunctis orat Deum, ut eos transferat in sinum Abraham, ac det illis regnum sempiternam, « quam olim, inquit, Abraham promissit et semini ejus » (1).

Dicitur sinus Abraham primo, quia filii suavisime in sinu parentum quiescent: omnes autem fideles et Sancti dicuntur et sunt filii Abraham,

(1) « In sinu Abraham; » hæc formula originem suam debet consuetudini veterum Judæorum aliorumque Orientis populorum, ad cenam accumbendi, In sinu alieuius recumbentis qui ei proximus ad mensam accumbebat. Solebant autem in convivis dilectissimi in sinu ejus recumbere qui convivii princeps esset. Constat preterea Judæos, ut omnino felicitatem summam, ita quoque gaudia alterius vite, convivii imagine depingere solitos esse.

qui primus in fide et sanctitate præ omnibus excelluit: unde et in limbo patrum ceterorum videtur fuisse primus et princeps. Hinc S. Ambrosius: « In Abraham gremio, ait, quasi in quodam sinu quietis et sanctitatis recessu. » Et S. Augustinus, serm. 110 De Temp.: « In sinu Abraham, inquit, id est in secretum ubi erat Abraham, sinus erat, quia secretum erat. »

Secundo, quia Abraham promissa fuit benedictio et beatitudo hæc, et fidelibus omnibus in ipso, ut patet Genes. xxii, 18.

Tertio, quia Abraham hospitalitate excelluit; hinc ab eo quasi in sinum recipi meruit peregrinus et inops Lazarus, quem inhospitalis ille dives respuit. Rationem hanc reddidit D. Petrus Chrysologus, serm. 42: « Abraham, inquit, cælestis convivii principem humanitas Deo impensa perfecit. Nam quia duos cum Deo terrenam suscepit ad mensam, Genes. xviii, 8, Orientis et Occidentis populum mensam suscipit ad coelestem. » Unde S. Chrysostomus: « Non juxta Abraham, inquit, sed in sinu Abraham, ut illum palparet, ut illum refocillaret, ut illum quasi clementissimus teneret in sinu suo et recrearet. »

Quia ergo Lazarus in terra fuit pauperissimus et contemptissimus; hinc in celo evasit ditissimus et honoratissimus. Ita S. Chrysostomus, homil. 2 ad Populum. Idem, epist. ad Olympiadem: « Lazarus, inquit, propter solam infirmitatem, similem Patriarchæ (Abraham) adeptus est finem. » Et superius: « Non quod pauperibus sit misertus, non quod oppressis affuerit, non quod boni forte aliquid fecerit, sed quod janua divitis pertulit exclusionem, et debilitatem, et canum linguas, et despectum contra se jivilis. »

Porro Theologi passim docent limbum patrum fuisse supra purgatorium et infernum. Franciscus Suarez probabiliter opinatur limbum hunc non ambire circum circa totum infernum, sed per medium semicirculi, vel circuli imperfecti; ut scilicet relinquatur quasi os aliquod inferni liberum et apertum, per quod anime e terra immediate descendant in infernum, alioqui enim limbum patrum transire deberent. Vide Abulensem in Paradisi.

SEPULTUS EST IN INFERNUM. — Qui prius habuerat animam crapula sepultam et defossam in corpore, ait S. Chrysostomus, concione 2 De Lazaro: « Non secus enim ille, inquit, quam si catena quadam temulentie ac ventris ingluvie victus esset, sic otiosam illam ac mortuam reddiderat. » Pergit Chrysostomus patheticè ad vivum metamorphosin divitis depingere, et oculis subjicere; « Ille mihi, inquit, considera mensas argento circumtectas, lectos, tapetia, ornamenta, que tota in domo sunt, omnia unguenta, aromata, vini meri copiam, edulorum varietates, ciborum delicias, coctos, adulatores, stipatores, famulos, ac reliquam universam pompam, strepitumque extinctum, marcidumque factum: ubique cinis,

ubique favilla et pulvis, lamenta et luctus, nemine succurrente, neque semel egressam animam revocante. Tunc declaratur quid possit aurum, quid possint copiosæ divitiæ: siquidem ex tam frequenti famulitio nudus abductus est, et solus, nihil ex tanta beneficentia secum ferre valens, sed desertus, indefensus ac neglectus: nullus eorum qui prius auxiliabantur, aderat excepturus a pena ac supplicio; sed ab illis omnibus divulsus, solus in se recepit, ut illa non ferenda supplicia sustineret. » Denique Theophylactus: « Breve, inquit, quod sepultus sit, insinuat obiter Dominus, quod et anima ejus locum infernum et caliginosum sortita fuerit. »

IN INFERNUM. — Id est in Purgatorio, ait Jacobus Faber Stapulensis (censet ergo ipse epulonem salvatum esse, post purgationem gulæ in igne Purgatorii). Verum hoc est paradoxum, unde alii passim infernum damnatorum hic accipiunt, asseruntque divitem nullo esse damnatum, idque satis colligitur ex versu vigesimo tertio et vigesimo quarto, et maxime vers. 26, ubi dicitur chaos magnum inter Abraham et epulonem firmatum esse: « Ut hi, inquit, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde hæc transire. » Et hoc significat proprie Infernum, et Græcum ἄδης, quod significat locum iram et summe tenebrosam; videtur enim ἄδης dici quasi ἄδης, ab ἀ privativo, et δῆς, id est videtur, quod omni visu sit privatus omnisque lucis expertus. Infernum dicit locum supplicii, ait Euthymius. Denique omnia sequentia evincunt epulonem sepultum in inferno damnatorum.

Dices: Nullum hic legitur peccatum divitis, nisi quod quotidie sit epulatus; atqui epulari est peccatum veniale duntaxat, ideoque non inferno, sed purgatorio expiandum.

Respondeo: Epulari per se tantum est peccatum veniale, sed ex adjunctis sæpe est mortale; quia sæpe conjungitur cum ebrietate, crapula, libidine, detractione, fastu, ac presertim immiseri cordia et contemptu pauperum. In hæc incidere necesse est cum qui totus servit ventri; nec enim simul potest quis servire ventri et Deo, uti dixit versu decimo nono. Quod ipsum exemplo epulonis confirmat hic Christus. Epulo ergo ob hæc peccata, sed maxime ob neglectum Lazari, damnatus est: Lazaro enim in tam gravi famis et ulcerum necessitate, sub peccato mortali succurrere tenebatur, per cibum et medicinas; quod cum non fecerit, gehennæ se reum effecit; « siquidem et hoc rapina est, non impertiri de tuis facultatibus, ait S. Chrysostomus, concione 2 De Lazaro: nam spoliatio quedam dicitur, cum accepta detinentur. » Idem rursus: « Non quia dives fuerat, torquetur, inquit, sed quia misertus non fuit. » Sic et Responsum. Audi S. Hieronymum, epist. 34 ad Julianum: « Divitem purpuratum gehennæ flamma suscepit. Lazarus pauper et ulceribus plenus, cujus carnes putridas lambebant

canes, et vix de dicis mensæ locupletis miserabilem sustentabat animam, in sinu Abraham recipitur et tanto Patriarcha parente letatur. Difficile, imo impossibile est, ut et presentibus quibus et futuris fruatur bonis, ut et hic ventrem et ibi mentem implet, ut de deliciis transeat ad delicias, ut in utroque sæculo primus sit, ut et in celo et in terra appareat gloriosus. »

Hinc S. Basilius, serm. 1 De Jejunio: « Time, inquit, delicias; epulo enim ille non ob injustitiam, sed ob mollem vitam ardet in inferno, quia molles sibi, atis sunt duri et crudeles: adimunt enim pauperi necessaria, ut mollia et supervitiosa dent ventri; » sicut hic epulo fecit, non tantum Lazarus, sed et cæteris pauperibus. « Fletim, inquit S. Chrysostomus, concione 3 hic De Lazaro, si illum perpetuo in vestibulo prostratum, quem quotidie semel atque iterum et sæpius videre cogebatur, foras prodians ac domum rediens, non est commiseratus, erga quem casu obiviorum flexus est unquam misericordia? » Permisit ergo eos fame, frigore, morbis emori. Sic hodie videre est nonnullos divites in convivii profusus, et in pauperes contractos, ut in unum convivium insumant tricenos aureos, in pauperes vix regalem distribuunt. Qui enim toti sibi student, alios negligunt; omnia enim conferunt in suas voluptates; gula enim est avarissima dicitque: Mihi totum, et tibi nihil.

23. ELEVAIS AUTEM OCULOS SUOS, CUM ESSET IN TORRENTIS, VIDIT ABRAHAM A LONGE, ET LAZARUM IN SINU EJUS — Græce additur, ἐν τῷ ἄδης, id est in inferno. « Elevas oculos » vidit oculis, non corporis, sed mentis, revelante et ostendente Deo, « Abraham et Lazarum in sinu ejus, » jacentem quiescentem, honoratum et gaudentem. Ostendit ergo Deus epuloni sinum Abraham, in eoque Lazarum, « ut non tantum, ait S. Chrysostomus, concione 1, natura suppliciorum, sed etiam comparatione honoris illius intolerabiliorum haberet cruciatum. » Causam dat Euthymius: « Sicut enim Lazarus, cum in tot malis positus esset, calamitatum erat augmentum divitem intueri in tot bonis; ita nunc diviti degenti in tot miseris additio suppliciorum est, videre Lazarum in tantis bonis. »

Porro S. Gregorius, hom. 40, et ex eo Glossa: « Credendum est, ait, ante iudicium conspici ab injustis justos quosdam in requie, ut de illorum bono crucientur; justis vero semper in tormentis injustos intuentur, ut eorum gaudium crescat, dum malum conspiciunt quod misericorditer evaserunt. »

24. ET IPSE CLAMANS: PATER ABRAHAM, MISERERE MEI, ET MITTE LAZARUM, UT INTINGAT EXTREMUM DIGITI SUI IN AQUAM, UT REFRIGERET LINGUAM MEAM, QUIA CRUCIOR IN HAC FLAMMA. — « Clamans: » « Quia magna pena magnam vocem reddebat, » ait S. Chrysostomus.

PATER ABRAHAM. — Abraham invocatur quasi

em. Erat enim Iudeus, ideoque prognatus ex Abraham. Sermonem non direxit ad Lazarum, ait Theophylactus, quia erubescerat et putabat eum remissis malorum.

MITTE LAZARUM. — « Eras, miser, ait Chrysostomus, Abraham mittere non potest, sed suscipere: ecce dives indiget paupere; adveniente morte et soluto spectaculo hujus vite, omnes, larvis egestatis et divitiarum depositis, ex solis operibus judicantur, quinam vere sint divites, qui pauperes. » Rursus S. Chrysostomus: « Jam itaque, ait, supplex dives factus est pauper, rebus brevi commutatis, et qui Lazarum, cum proximus esset, preteribat, nunc procul absentem invocat. » Commutationem hanc graphice depingit Isaias, cap. LXV, vers. 13: « Ecce servi mei comedent, et vos esuriatis, » etc. Vide ibi dicta.

UT INTINGAT EXTREMUM DIGITI SUI IN AQUAM (ad aliquod licet exiguum dolorum levamen et solamen), ET REFRIGERET LINGUAM MEAM. — Quae quia olim arsit concupiscentia gula et jalectantia, inquit Chrysostomus, et loquacitatis, ait Interlinearis, idcirco nunc ardet incendio gehennae, quia « per quem quis peccat, per hoc et torquetur, » Sapient. XI, 17.

QUIA CRUCIUS IN HAC FLAMMA — summis et inefabilibus tormentis, tum arduis incendiis, tum sitis ardentissimae. Audi Chrysologum, serm. 124: « Si te, inquit, jam possidet totus ignis inferni, si te flamma gehennae complectitur, quare solius linguae aestibus desideras subveniri? Quia magis, inquit, lingua uritur et ardet, quae insultavit pauperi, quae misericordiam denegavit. » Addit Salvianus, lib. III ad Eccles., divitem optasse omnibus opibus suis redimere vel unam horam cruciatui sui: « Et quid dicam, inquit, voluisse, ut interminabile illud malum redimeret facultibus suis! Plus dico aliquid: Voluerat omnem substantiam suam tradere, ut posset in flammis unius saltem horae requiem comparare. Quomodo non quantolibet pretio mercari requiem praepararet, qui parvam refrigerii guttam tam magno ambitu postulabat? »

« Apte, ait S. Augustinus, serm. 410 De Tempore, desideravit guttam, a quo ille micam; et quantum dilexit opulentiam, non invenit misericordiam; voluit subveniri fratribus suis semper vecors, sero misericors; nihil omnino quod postulavit, accepit. » Idem, serm. 227: « Divitis purpurati fuge, frater, exemplum, cujus carnes pauper Lazarus suis vulneribus pavit, et micas cadentes de mensa divitis non accepit. Sed post non longum temporis intervallum mutata sunt vices. Pauper beatitudinem emit mendicitate, et dives supplicium facultate: ille in Abrahae gremio ab angelis elevatur, dives vero ad inferni profunda perducitur. Totum divitis corpus flammis gehennae consumitur, et sola lingua amplius cruciatur. Ideo sine dubio in lingua majorem sentit

ardorem; quia per eam superbie loquendo contempserat pauperem. Ipsa enim lingua, quae non licet dicere, ut elemosyna pauperi donaretur, gravius gehennae flammis exurit. O dives! qua fronte quaeris guttam, qui nolisti porrigere micam? Juste nunc exigeres, si dedisses. » Et infarius: « Justo judicio vicem tibi reddo, quia iudicium sine misericordia ei qui non fecit misericordiam. » Et S. Gregorius, hom. 40: « Qui vulnerato pauperi mense suae vel minima dare noluit, in inferno positus usque ad minima querenda pervenit: nam et guttam aquae petivit, qui micam panis negavit. » Et S. Basilus, in Catena: « Condignum, ait, premium redditur diviti; vice lyrae sonantis, gemitus; vice potus, desiderium stille. »

Quaeres, quomodo hic anima epulonis separata a corpore dicitur habere linguam, aequae anima Lazari digitum, atque sicut ardeat, ac sicut digito Lazari per aquam relevari postulat.

Primo, Tertullianus, lib. De Anima, cap. II, censet animam hominis esse corpoream: quare habere suam linguam, digitos et oculos. Verum hic est error; constat enim animam hominis esse spiritalem, ac purum merumque spiritum.

Secundo, Hugo Etherianus, lib. II De Regressu animarum ex inferis, cap. XII, putat animas separatas habere quaedam simulacra corporum et membrorum, sicut speculum habet simulacra objectorum; et haec a Christo hinc vocari membra. Sic et Joannes Huartus medicus, in Examine ingeniorum, censet animas pati ignem, quia habent simulacra membrorum, indeque sensationem.

Tertio, verum dico Christum loqui parabolice de epulone, quasi corpus et membra haberet, cum tamen sola anima mersus sit in infernum; voluit enim Christus integra supplicia et premia hominum, quae post diem iudicii habituri sunt, ob oculos ponere, praesertim quia animae supplicia non ita cognoscimus, nisi per supplicia corporis. Adde: voluit Christus congruam significare penam epulonis, scilicet eum qui lingua delicata peccarat, lingua pariter puniri. Denique ignis gehennae virtute divina sicut adurit demones, sic et animas hominum, ut fuse docet S. Gregorius, lib. IV Dialog., cap. XXVIII et sequer. Addunt nonnulli ignem gehennae in anima de anali producere sensationem et cruciatum: « mitem illi quem haberet in corpore, v. g. in lingua, si illi esset unita; idque anima in Purgatorio, dum vivit sua tormenta quasi corporea representant, ab his rogata, subinde confesse sunt. Cur enim Deus non posset facere ut sentiat anima sine corpore idem, vel simile, quod sentiebat in corpore, vel quod sentiret in corpore, si illud haberet? Omnis enim sensatio animae, etiam dum est in corpore, non est in corpore, sed in ipsa anima; anima enim sentit, videt, audit, non corpus. Vide dicta II Corinth. IV, 16. »

Lingua epulonis anima quae?

Resp. Vana.

caens Lucas: Hoc intelligendum est, inquit, tali poena affectam fuisse epulonis animam, qualem sensisset si corpore mortali igni tradito, lingua sitim passa fuisset: affligitur enim anima imaginibus rerum a corpore tractis.

Denique haec omnia parabolice tantum significant extremam divitis miseriam et cruciatum, nam alioqui nec Beati damnatos juvare possunt, aut voluit, cum sciant id esse contra aeternum Dei decretum; nec damnati id rogare aut petere queunt, vel audient: sciunt enim chaos magnum et impermeabile inter se et Beatos firmatum esse, ut ait Abraham, vers. 26, licet contrarium sentire videatur Julius Firmicus, lib. De Erroribus profanarum religionum.

Porro, Abraham nulla miseri divitis movetur compassione, quia voluntati et justitiae vindictae divinae plane se conformat. « Justorum beatitudinem, ait Glossa, non offuscant aspecta poena reproborum; quia cum jam compassio miseria non erit, minuire bonorum laetitiam non valebit. » Et S. Gregorius, homil. 40: « Justorum anima, inquit, quamvis in sua naturae bonitate misericordiam habeant, jam tunc auctoris sui justitiae conjuncte tanta relictione constringuntur, ut nulla ad reprobos compassione moveantur. »

25. ET DIXIT ILLI ABRAHAM: FILII, RECORDARE QUI RECEPISTI BONA IN VITA TUA, ET LAZARUS SIMILITER MALA: NUNC AUTEM HIC CONSOLATUR, TU VERO CRUCIARIS.

FILI. — « Vide, ait S. Chrysostomus, Patriarchae bonitatem, filium vocat; non tamen praebet auxilium ei qui se remedio privaverat. » « Nam, ut ait Nyssenus, quia non fuit misertus, idcirco non exauditur, nec ejus vocibus misertus est Abraham, imo nec Deus. »

RECORDARE QUI RECEPISTI. — Graeci addunt et, tu, ad majorem emphasin, q. d. Tu, cum epulareris, nolisti recordari Lazari, nec Dei, nec coeli, nec gehennae; at nunc recordare epularum tuarum, quae te ad tartara duxerunt. « Nam, ut ait S. Gregorius hic, homil. 40, ad penam suam ei et cognitio servatur, et memoria. Cognoscit enim Lazarum quem desepxit, fratrum quoque suorum meminit, quos reliquit; » « ut de visa despecti gloria, ait Glossa, et de poena inutiliter amato-rum amplius torquetur. » Abraham vero cognovit epulationes divitis, vel Lazaro « id ei indicante, aut angelis vel spiritu Dei revelante, » ait S. Augustinus, lib. De Cura pro mort., cap. XIV. Hoc enim ad statum Abrahae, utpote patris et patriarchae Iudeorum, pertinebat.

RECEPISTI BONA. — Graeca addunt est, id est tua: sic et Arabibus; scilicet terrena, quae scilicet tu vera bona aestimabas, et quasi tua ambiebas, negligens caelestia quasi remota et a te aliena. Ita S. Gregorius, homil. 40: « Mali, inquit, in hac vita bona recipiunt. Omne enim suum gaudium, felicitatem transitoriam putant. » Secundo, « tua, » id

est tuis paucis et parvis bonis operibus quasi mercedem debita. « Significatur enim, inquit Chrysostomus, divitem, si quid boni fecit, recepisse in hoc mundo; Lazarum vero, si quid peccavit, dedisse penas, q. d. Tu pro paucis bonis recepisti modica hujus vite bona; Lazarus pro paucis peccatis recipit mala. Superest ergo ut Lazarus pro reliquis patientie virtutumque bonis, deinceps consolationem aeternam; tu vero pro reliquis epulationum tuarum sceleribus, tormenta aeterna recipias. Ita S. Gregorius, hom. 40: « Mala Lazari, ait, purgavit ignis incipie, et bona divitis remuneravit felicitas transeuntis vite. »

Tertio, « tua, » q. d. Tu accepisti portionem bonorum tuorum in hac vita, ergo nil amplius expectes in futura: Lazarus vero non accepit portionem bonorum ejus vite, ergo ei debetur portio bonorum futurae vite. Sic enim Deus sortis electorum et reproborum juste per justitiam distributivam distribuit, ut electis caelestia et aeterna bona, improbis et reprobis terrena et temporalia distribuat. Quare qui abundat opibus, deliciis, honoribus in terra, metuat se eis privandum in caelo; qui vero in terra his caret, aalem expectet in caelo. Id visio pulchra revelavit Christus S. Catharine Senensis: oblitus ei enim duas coronas, unam auream et gemmeam, alteram spineam, justitiae alteram quam vellet eligere; sed haec lege, ut, si eligeret in hac vita spineam, in futura gemmeam acciperet; sin in hac vita gemmeam, in futura spineam expectaret: mox ista spineam accepit capiteque impressi: unde jam nacta est gemmeam in caelo.

Inspece imaginem aeternitatis, ubi ad palmam ducit crux, ad gladium voluptas.

Ad haec Abrahae verba exclamavit S. Bernardus, in Declam.: « Expergiscimini, ebrii, et flete; terribilis enim Deus in iudicis super filios hominum. Haecine cruciatum causa tota, quod in hoc saeculo bona recepisti? ipsa plane. Neque enim ad hoc nos de paradiso voluptatis animadversio divina ejicere videtur, ut alterum sibi hic paradisi adinventio humana pararet. Homo ad laborem natus, si laborem refugit, non facit ad quod natus est, ad quod venit in mundum. Quid respondet ei qui misit eum, qui instituit ut laboraret? » Perurget idipsum, et causam assignat dum subdit: « Quid dicemus ad haec, si talis finis, et tale iudicium, ut extrema gaudii luctus occupet, numquid non preferenda sunt in hoc saeculo mala bonis? quippe, nec illa vera bona, nec illa vera mala esse manifestum. Vera potius sententia Salomonis: Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii. »

ET LAZARUS SIMILITER MALA, — scilicet ulcera, dolores, morbos, pauperiem, famem, sitim, etc., quae epulo et similes mundani aestimant mala; cum Lazarus et Sancti ea aestimant bona, quia sunt materia virtutis, felicitatis et gloriae. Ita S. Thomas, in Catena; Chrysostomus et alii: unde

Arabicus verit. Lazarus fuit in afflictionibus suis.

NUNC AUTEM DIC CONSOLATUR (non active, sed passive, id est consolationem et gaudium accipit), TU VERO CRUCIARIS — sibi, verme, igno aliisque tormentis inexplicabilibus et aternis, qua in vita non cogitasti, sed cogitare et timere debuisti; quia pro palato splendido habes tartarum, pro epulis bufones et dracones, pro odoribus fetores, pro amicis et parasitis demones tortores et irrisores, pro musicis plaectum horribilem, pro luce et sole tenebras chamberas, pro purpura flammam, pro bysso picem et sulphur, pro sociis damnatos, qui instar canum ringentes se mutuo mordent et lacerant. Denique omnes tui sensus, omnia membra, omnes animae vires et potentiae, quas voluptate opplesti, jam cruciatibus sibi propriis iisque horrendis torquentur, sine fine per omnia saeculorum secula.

26. ET IN HIS OMBUS (id est, praeter haec omnia; Graece, super haec omnia) INTER NOS ET VOS CHAOS MAGNUM FIRMATUM EST, UT HI QUI VOLUNT HINC TRANSIRE AD VOS, NON POSSINT, NEQUE INDE HUC TRANSIRE. — « Chaos » idem est quod confusio, miscella, incoacta rerum congeries; Graece est *χάος*, id est hiatus, vorago, barathrum, quod Noster apte vocat chaos: quia, ut ait Hesiodus, chaos est confusa quaedam ab initio unitas, hiatus patensque in profundum. Ex eo et *χάος* Graeco, nos hiare dicimus. Tale chaos erat initio mundi, ut ostendi *Genes. 1, 1*. Hinc patet sinum Abraham, id est limbum patrum, longe distare ab inferno damnatorum, qui est in centro terre. Unde nonnulli censent utrumque interficere Purgatorium et limbum purgatorium morientium in peccato originali.

Forte etiam diviti epuloni a Deo ad maiorem ejus cruciatum per visionem imaginariam ostensus fuit sinus Abraham, id est locus Beatorum in caelo, ad quem paulo post mortem Christi Abraham et Lazarus cum Christo ascensuri erant. Inter caelum enim stellatum et terram est spatium octoginta millionum miliarium, ut ex Clavio ostendi *Genes. cap. 1*; jam concava caeli stellati superficies a convexa ejusdem superficie distat aliis octoginta millionibus miliaribus: haec vero convexa a caelo empyreo longe amplius distat. Inter infernum ergo situm in centro terre et caelum empyreum, chaos et quasi spatium immensum et homini impermeabile interjaacet. Simile et immensum interjaacet chaos cruciantis semper aeternitatis.

Audi S. Cyprianum, serm. *De Ascens. Dom.*, ad finem: « Insuperiores, inquit, miseri vivunt inter incendia, et inconsumptibiles flammæ nodum corpus allambent. Ardebit purpuratus dives, nec erit qui aestuant linguæ stillam aquæ infundat. In proprio adipis fixæ libidines bullient, et inter sartagine flammæ miserabilia corpora cremabuntur, et omni tormento atrocis desperatio condemnatos affliget. Non miserabit ultra Deus, neque tunc audiet penitentes: sera erit illa confessio, et cum clausa fuerit janua, frustra carentes

oleo accenduntur exclusi. Nullum tibi refrigerium, nullum refrigerium. Semel Christus descendit ad inferos, ulterius non descendit. Non ultra viderit Deum in tenebris sigillati. Irreversibilis erit illa sententia, et immutabile iudicium, et stabit damnationis hujus immobile constitutum. » Unde recte admonet S. Bernardus, serm. 75 in *Canticis*: « Ergo tu et in medio gehennæ expectato salutem, quæ jam facta est in medio terre. Quam tibi somnia preventuram inter ardores sempiternos facultatem veniam promerendi, cum jam transit tempus miserendi? non relinquatur tibi hostia pro peccatis, mortuo in peccatis. Non crucifigitur iterum Filius Dei. Mortuus est semel, non jam moritur. Non descendit ad inferos sanguis, qui effusus est super terram: biberunt omnes peccatores terræ: non est quod sibi ex eo vendicent demones ad restringendos focos suos, sed neque homines socii demoniorum. »

Mystice: S. Ambrosius, Chrysostomus, Theophylactus, per chaos hoc a Deo firmatum accipiunt immutabilem firmitatem conditionis et separationis Beatorum a damnatis a Deo decretam et sanctam. Ex Dei enim immobili decreto fit, ut damnati in inferno quasi in carcere ferret et observato compacti et conditi sint, et in aeternam a Deo, caelo, angelis, beatis totoque mundo separati, et quasi excommunicati sint, ut nihil ab illo consolationis accipere queant: quæ ingens est eorum poena et extrema desolatio et desperatio, *Apocal. xx, vers. 4*; *Matth. v, vers. 25*. Nam aliqui anime separate, cum sint puri spiritus, alio ac angeli, omne chaos, omnia saxa, omnia corpora sua subtilitate penetrare et pervadere queunt. Unde S. Gregorius, *hom. 4*, et ex eo Interlinearis: « Inter divitem, ait, et pauperem chaos est, quia post mortem nequeunt merita mutari, ut damnati transeant ad sortem Beatorum, aut vice versa. » Euthymius: « Hiatus, inquit, magnum dicit firmissimum Dei præceptum, tanquam ad modum hiatus prohibens horum et illorum commixtionem. » Titus: « Indicat discrimen quod inter justos et peccatores intercedit: ut enim opposita sunt illorum voluntates et studia, ita impermeabilis quoque eorumdem est status. » S. Augustinus, lib. II *Quest. Evang.*, *Quest. XXXVII*: « Significat receptis in carcere per incommutabilitatem divinæ sententiæ, nullum auxilium misericordiae posse preberi a justis, etiamsi velint illud præbere. »

Allegorice: Lazarus jacens ad faucem divitiæ representat Christum, a qui se ad aures superbissimas Judeorum, ait S. Augustinus, lib. II *Quest. Evang.*, *Quest. XXXVII*, incarnatoris humilitate deiecit, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa divitis. Et querens ab eis vel minima opera justitiae, quæ suæ mensæ, hoc est suæ potestati, per superbiam non usurpant: quæ opera misericordias alique humilitatis quantvis minima, etsi non disciplina et perseverantia

ut bone, saltem interdum vel casu facerent, sicut micæ de mensa cadere solent. Ulcera passionis sunt Domini ex infirmitate carnis, quam pro nobis suscipere dignatus est. Canes ergo qui ea lingebant, Gentes sunt, quos homines peccatores et immundos dicebant Judei; et tamen passionis Domini in Sacramentis corporis et sanguinis ejus, pro totum orbem jam suavitate lambunt devotissima. Sint. Abrahæ intelligitur secretum Patris, quæ post passionem resurgens, assumptus est Dominus: quo eum portatum ab angelis ideo dictum puto, quia ipsam receptionem, qua in secretum Patris abscessit, angeli annuntiaverunt discipulis inuentibus; dicendo enim: Quid statis, aspicientes in caelum? quid aliud dixerunt, nisi ullo modo posse oculos hominum usque in illud penetrare secretum, quo ibat Dominus, cum in conspectu discipulorum ferretur in caelum? »

Symbolice: idem S. Augustinus ibidem: « Dives epulo, inquit, sunt superbi Judei, purpura et bysso est dignitas regni, epulatio est splendida jactantia legis; Lazarus, id est adjutus, Gentilis vel publicanus, qui tanto magis adjuvantur, quanto minus de suis viribus presumunt; canes, homines nequissimi, qui laudant opera mala, quæ in se alius gemens detestatur: quinque fratres, Judei sub lege, quæ quinque libris scripta. »

Huc accedit S. Gregorius, *homil. 40*: « Lazarus, ait, est Gentilis populus; vulnere rupto, est peccatorum confessio; non dantur ei micæ divitis: Gentiles enim ad cognitionem legis superbi Judei non admittunt: canes, predicatorum et doctores, qui dum instruunt, quasi vulnus mentis per linguam tangunt; Abrahæ sinus, secreta requies: videt ibi Lazarus dives; infideles enim super se in requie fideles attendunt, idque a longe, quia per meritum eo non attingunt; ardent in lingua, quia verba legis in ore tenuerunt, sed non servaverunt. »

Tropologicæ S. Ambrosius: « Lazarus pauper, ait, est vir Apostolicus, pauper in verbo, locuples in fide; micæ, sunt dogmata fidei; dives epulo, est hæreticus, qui divitiis abundat sermonibus; linguam enim habet loquacem, sed mentem insipientem et aridam. »

27. ET AIT: ROGO ERGO TE, PATER, UT MITTAS EUM IN DOMUM PATRIS MEI: 28. HABEO ENIM QUINQUE FRATRES, UT TESTETUR ILLIS, NE IPSI VENIANT IN HUNC LOCUM TORMENTORUM. »

Venisimile est hæc parabole dici, ut de lingua, digito et oculis, quibus carent anime separate, dixi vers. 24. Porro, parabola hæc sumpta est ex communi hominum in hac vita usu, quo fratres miseri fratribus suis cantum loquunt, ne in eandem vel similem miseriam incidant. Ad hoc autem hic inducitur, ut perarguat homines mundanos, qui vulgo ridet, aut parvi aestimant et imminuunt penas inferni, eo quod inde nemo eas narraturus ad nos redierit.

MITTAS EUM, — Lazarum resumpto corpore, ut

is, utpote fratribus notus, atque oculatus omnium testis, imo occasio et causa, efficacis fratres movere ad erodendum et penitentiam. Simul significatur divitem post mortem egois auxilio Lazari, quem in vita contempserat. »

Porro, quomodo anime defunctorum viventibus appareant, vide S. Augustinum, lib. *De Cura pro mortuis*; Delrium in *Magico*, sub finem tom. I; Petrum Thyreum, *De Apparitionibus spiritalium*.

UT TESTETUR ILLIS — quam graviter hic crucietur ob meam epulationem. Rursus « testetur, » id est contestetur illos, id est graviter moneat et adjuret eos, ut ab epulatione desistant et penitentiam, « ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum. »

Dices: Damnati in extrema sub desperatione, odio Dei et hominum, atque omnes et omnia, etiam parentes et socios execrantur, nec cuiquam, etiam amico vel fratri bene volunt; quomodo ergo dives hic optat fratres suos evadere penas inferni? Respondeo primo: Damnati nullum bonum, puta nullum virtutis naturalis, vel supernaturalis actum elicere volunt, aut valent ex summo odio Dei omnisque boni, et ex desperatione; possunt tamen velle aliquid bonum naturale, v. g. ut parentibus et fratribus suis bene sit. Unde S. Chrysostomus, Ambrosius et Theophylactus putant divitem hunc vere et sincero animo voluisse consulere fratres, huc enim inclinat naturalis cognitio et fratrum amor: natura enim eadem manet in damnatis; actus ergo hic est actus nature, non virtutis, quia in actu hoc non spectant honestatem virtutis, sed bonum honestum, sed bonum nature duntaxat, ut faciunt animalia suos fetus nutriendo.

Respondeo secundo et melius, epulonem non tam fratribus, quam sibi voluisse consulere; malum enim fratrum aestimabat suum: non damnatio fratrum ejus damnationem et tormentis auxisset, utpote qui eis epulationis fuerat occasio et causa. Ita S. Gregorius, Lyranus et alii. Addit Cajetanus epulonem ex superbia, qua tument damnati, hoc postulasse, ut ipse, si non in se, certe in fratribus suis, esset excelsum et beatus.

Porro « dives iste, ait S. Ambrosius, serus magister esse incipit, cum nec jam discendi tempus habeat, nec docendi. »

29. ET AIT ILLI ABRAHAM: HABENT MOYSES ET PROPHETAS, AUDIANT ILLOS. — *q. d.* Habent scripta Moysi et Prophetarum, quæ eis in synagoga legunt et explicant Scribæ et Pharisei. Jam pridem enim Moses et Prophete erant mortui.

30. AT ILLE DIXIT: NON (scilicet, satis est ad Verum eos in epulatione inveteratos convertendum: vel non erudient Moyses et Prophetas, utpote jam mortuos), PATER ABRAHAM; SED SI QUIS EX MORTUIS (resurgens) ERIT AD EOS, POENITENTIAM AGENT. — Loquitur de suo sensu suoque affectu et effectu. « Sicut ipse fuerat affectus, inquit Chrysostomus, sic opinionem habet et de fratribus suis. » Id quod clarius Titus declarans, scribit: « Cur di-

ves isthæc dicit? quia ipse Prophetas nullo pro-
fus fructu audiverat; quæ enim ab illis prodita
extabant ea propalam contempserat fabula-
rumque loco haberat. Ex qua re conjecturam
faciebat, suos quoque fratres ita comparatos
esse. Volebat enim ita dicere: Illi nunc ratio-
nantur, ut quondam ego: nempe, quis inde ali-
quando rediit? quis ea quæ apud inferos sunt
enarravit? Ea propter si quis ex mortuorum
grege ad illos accederet non denegaret illi
fidem, verum dictis illius studiosè intenderet.»

31. **AIT AUTEM (ABRAHAM) ILLI: SI MOYSES ET
PROPHETAS NON AUDIUNT, NEQUE SI QUIS EX MOR-
TUIS RESURREXERIT, CREDENT.** — Dico enim La-
zarum resuscitatum esse phantasma, vel illusio-
nem demonum; S. Scriptura autem Mosis et
Prophetarum est divina, et sanctam habet auctori-
tatem, summeque apud fideles (quales erant
Judæi) est fidei et ponderis, juxta illud S. Petri,
epist. II, cap. I, vers. 19: «Habemus firmiorem
prophetiarum sermonem, cui beneficiis atten-
dentes quasi lucernæ lucem in caliginoso loco.»
Verissimum id esse patet ex resuscitatione alteri-
us Lazari et Christi ipsius; utramque enim
credulam sunt Judæi, nec ob eam in Christum
credere voluerunt, *Luce* XVII. Simili modo Petrus,
triennalis mortuus a S. Stanislaw, Episcopo
Cracoviensi, suscitatus, ut testimonium coram Bo-
leslaw rege perhiberet, sibi ab eo venditum fuisse
agrum; eo prohibito, cum multi eum interroga-
rent de rebus alterius sæculi, nihil respondit,
sed hoc: «Habetis Moysen et Prophetas; non ad
evangelizandum, sed ad testificandum missus
sum.» Ita habet Breviarium Polonicum, die 13
maji. Dives ergo omnium quæ petiit tulit repul-
sam, quia scriptum est: «Qui obturat aurem
suam ad clamorem pauperis, et ipse clamabit,
et non exaudietur,» *Proverb.* XXI, 15.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, docet Christus cavendum esse scandalum pusillorum, dandam veniam peccanti, fidem acendam, ut possit transferre montes. Secundo, vers. 7, per parabolam, vel potius exemplum familiarem, docet ut licet bona faciamus, tamen estimemus nos servos inutiles, quia quod debuimus facere, fecimus. Tertio, vers. 11, curat decem leprosos, jubetque ut ostendant se sacerdotibus. Quarto, vers. 20, querent quomodo veniet regnum Dei? Describit suum adventum ad judicium; atque eum fore inopinatum, uti fuit divinum tempore Noe, et incendium Sodome tempore Lot. Quare ad eum omnes sancte vivendo se comparare debere, quia ex eodem loco tunc tunc assumetur, alter relinquetur.

*Primum partem audivimus *Matth.* XVIII, 7 et 21, et *Matth.* XVII, 19; quartam, *Matth.* XXIV, 25 et seq. Superset ergo hic secunda et tertia explicanda.*

1. Et ait ad discipulos suos: Impossibile est ut non veniant scandala; vae autem illi per quem veniunt. 2. Utilis est illi, si lapis molaris imponatur circa collum ejus, et projecia-

Moraliter: ex hac parabola, vel potius histor-
discimus primo, Deum distribuere sortes homi-
num, ac fecisse ut hi sunt divites, illi pauperes:
quisque ergo sua sorte, in qua a Deo positus est,
contentus vivat, ac pauperes pro foribus in pace
tolerantiam, divites vero per largam beneficia-
m succurrendo pauperibus oculum promovean-
tur. Hac enim historia Christus vult probare id
quod dixit vers. 9: «Facite vobis amicos de
mammona iniquitatis, ut, cum desereritis, re-
cipiant vos in æterna tabernacula.» Ideo enim di-
ves ab Abraham et Lazaro non est receptus, quia
non fecit eleemosynam.

Secundo, pauperes, mendicos, ulcerosos despi-
ci non debere, sed suscipi et juvari; quia, ut
ait S. Gregorius, *hom.* 40: «Quos morum inir-
mitas vulnerat, medicina paupertatis curat, ac
sepe latet margarita in sterquilino,» id est vir-
tus et sanctitas latet in corruptibilitate corporis
et abiectione paupertatis. Exemplum addit S. Gre-
gorius S. Romule, quæ in paupertate et paralyti
moriens, cum angelorum choro et concentu ecclesie
est in cælum. Adiditque: «Quotidie Lazarum vi-
derimus, invenimus quotidie Lazarum; etsi non
querimus, cernimus. Ecce importune se pauperes
offerunt, rogant nos, qui tunc pro vobis interces-
sores veniunt. Certè nos omnino rogare debemus,
sed tamen rogamur. Videte si negare debemus
quod petimus, quando patroni sui qui petunt.»

Tertio, divites in suis divitiis non debere con-
fidere, superbire, epulari et lascivire; utpote
quæ caduca et breves sunt, ac in morte relin-
quende: quare eis cor non apponant, sed in
Deo illud figant, Deique amore in pauperes illas
expendant. Plura vide apud S. Chrysostomum,
homiliis quatuor *De Lazaro*, in fine tomi II;
S. Gregorium, *hom.* 40 *in Evang.*; S. Augustinum,
serm. 110 et 227 *De Tempore*.

S. Hieronimus
super
Matth.
23, 24

tur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis. 3. Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum; et si penitentiam egerit, dimitte illi. 4. Et si septies in die peccaverit in te, et septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me; dimitte illi. 5. Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem. 6. Dixit autem Dominus: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro: Eradicare et transplantare in mare, et obediet vobis. 7. Quis autem vestrum habens servum arantem aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi: Statim transi, recumbe; 8. et non dicat ei: Para quod cenem, et præcinge te, et ministra mihi donec manducem et bibam, et post hæc tu manducabis et bibes? 9. Numquid gratiam habet servo illi, quia fecit quæ ei imperaverat? 10. Non puto. Sic et vos, cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. 11. Et factum est, dum iret in Jerusalem, transibat per mediam Samariam et Galilæam. 12. Et cum ingrederetur quoddam castellum, occurserunt ei decem viri leprosi, qui steterunt a longe; 13. et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri. 14. Quos ut vidit, dixit: Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent, mundati sunt. 15. Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est, regressus est, cum magna voce magnificans Deum, 16. et cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens: et hic erat Samaritanus. 17. Respondens autem Jesus, dixit: Nonne decem mundati sunt? et novem ubi sunt? 18. Non est inventus qui rediret, et daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. 19. Et ait illi: Surge, vade, quia fides tua te salvum fecit. 20. Interrogatus autem a Phariseis: Quando venit regnum Dei? respondens eis, dixit: Non venit regnum Dei cum observatione; 21. neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est. 22. Et ait ad discipulos suos: Venient dies quando desideretis videre unum diem Filii hominis, et non videbitis. 23. Et dicent vobis: Ecce hic, et ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. 24. Nam signum fulgur cœlestis de sub cœlo in ea quæ sub cœlo sunt, fulget: ita erit Filius hominis in die sua. 25. Primum autem oportet illum multa pati, et reprobari a generatione hac. 26. Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit in diebus Filii hominis. 27. Edebant, et bibebant; uxores ducebant, et dabantur ad nuptias, usque in diem qua intravit Noe in arcam; et venit diluvium, et perdidit omnes. 28. Similiter sicut factum est in diebus Lot: edebant, et bibebant; emebant, et vendebant; plantabant, et ædificabant; 29. quæ die autem exiit Lot a Sodomis, pluit ignem et sulphur de cœlo, et omnes perdidit: 30. secundum hæc erit quæ die Filius hominis revelabitur. 31. In illa hora, qui fuerit in tecto, et vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa; et qui in agro, similiter non redeat retro. 32. Memores estote uxoris Lot. 33. Quicumque quæserit animam suam salvam facere, perdet illam; et quicumque perdidit illam, vivificabit eam. 34. Dico vobis, in illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur, et alter relinquetur; 35. duæ erunt molentes in unum: una assumetur, et altera relinquetur; duo in agro: unus assumetur, et alter relinquetur. 36. Respondentes dicunt illi: Ubi Domine? 37. Qui dixit illis: Ubiicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ.

8. **ET DIXERUNT APOSTOLI DOMINO: ADAUGE NOBIS FIDEM.** — Dixerunt hoc Apostoli, postquam non potuerunt egredere demonium lunaticum, idque ob parvam eorum fidem, ut ait Christus: tunc ergo majorem petiverunt, dicentes: «Adauge nobis fidem,» ut patet ex hoc loco collato cum his quæ dicit Mattheus, XVII, 19; utrobique enim Christus idem respondet, vim fidei ut grani sinapis tantam esse, ut transferat montes.

6. **DIXIT AUTEM DOMINUS: SI HABUERITIS FIDEM Sicut granum sinapis** (quod parvum quantitate, potestate est magnum, ait Chrysostomus; insinuat ergo minimum fidei magna posse; et feda: Fides perfecta, ait, est granum sinapis: in facie est humilis, in pectore fervens), dicetis huic arbori (vicinæ, quam ostendebat Christus) moro: Eradicare, et transplantare in mare, et obediet vobis. — *Pro moro, Mattheus* XVII, 19, habet mortis